

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
8/2017
25. február 2017

Cena 0,50 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

ROCKER ROMAN GALVÁNEK
CHVÁLI ŠTÚROVO REBELSTVO
Strana 4.

JAPONCOV AJ ČIŇANOV
UDIVUJE SLOVANSKÁ EPOPEJA
Strana 5.

LITERÁT MIROSLAV PIUS
VERNÝ DEJINÁM A RODISKU
Strana 6.

PLYNOVODU BRATSTVO
ASI UŽ ZVONÍ UMIERAČIK
Strana 7.

MALIAR LUDOVÍT FULLA
DAL AVANTGARDE KROJ
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Zdá dá sa, že tridsať rokov trvajúci, nekonečne sa vlečúci problém s novou národnou a zároveň univerzitnou nemocnicou nájde riešenie aj bez potreby PPP projektu, teda povinnosti výstavbu tridsať rokov masívne splácať. Vyzerá to tak, že rozostavané budovy na bratislavských Rázsochách (tisíce kubíkov železobetónových konštrukcií) sa nebudú rúcať a vagóny odpadu odvážať bohviekam, že sa nebude stavať ani meganemocnica nad slovenské pomery a potreby, ale že za oveľa menej peňazí vznikne solidný a moderný nemocničný komplex pre asi sedemsto pacientov, ktorý sa navyše dá vnútorným riešením doteraz postavených skeletov budov prispôbiť budúcim potrebám nemocničnej starostlivosti, medicínskeho vedeckému výskumu a výučbe budúcich lekárov. Potom ho už stačí naplniť solidnou odbornou úrovňou, špičkovou technikou, optimálnymi podmienkami na výchovu budúcich generácií lekárov a zdravotníckeho personálu a potrebnou vedecko-výskumnou základňou na úrovni špičkového univerzitného pracoviska a požiadaviek doby. Lebo predovšetkým to je poslanie univerzitnej nemocnice, len tak sa môže zvýšiť štandard zdravotnej a nemocničnej starostlivosti na území celého Slovenska. K tomu prirátame plánovanú modernizáciu a rozšírenie ružinovského klinického komplexu – a moderná fakultná nemocnica je v reálne dosiahnuteľnom čase a za reálne možné peniaze pod strechou. A zároveň sa garantuje aj požadovaná úroveň nemocničnej opaterky v hlavnom meste, najmä ak prirátame plánovaný exkluzívny nemocničný komplex Penty v lokalite Bory, s garanciou investora, že bude slúžiť aj obyčajným smrteľníkom s nemocenským poistením. Ale nám to trvalo! Oplakávať stratený čas je istotne zbytočné, nikomu to už nepomôže. Skôr stojí za zamyslenie, či aj v iných prípadoch, menej kriklavých, podobne nešafárimo, hoci sa nám núkajú jednoduššie, menej nákladné, a predsa úplne vyhovujúce možnosti.

Ján ČOMAJ

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Slovenská televízia obhajuje spravodajskú (ne)objektívitu Politické tričká viazanky neukryjú

Pavol JAVORSKÝ – Karikatúra: Andrej MIŠÁNEK

Rada Rozhlasu a televízie Slovenska (Rada RTVS) nepovažuje účelové spravodajstvo verejnoprávnej televízie v rámci predvolebnej kampane na amerického prezidenta koncom minulého roka za nesprávne. Na nevhodnosť spravodajského zdroja poukázala Matica slovenská. Upozornila na nevyvážený spravodajský spot zameraný proti kandidátovi, dnes už americkému prezidentovi Donaldovi Trumpovi.

Matica slovenská požiadala Radu RTVS ešte 14. novembra 2016 o prešetrenie dodržania základných princípov objektivity vo vysielaní verejnoprávnej RTVS na stanici STV 1. „Prekročením spravodajského žánru a zaradením nevhodného príspevku, resp. zdroja bolo uvedenie spravodajskej reportáže pod názvom Klip kapely Pussy Riot chcel varovať Američanov pred Trumpom. Ide o punkovú hudobnú skupinu z Ruska, ktorej speváčka Nadja (Nadežda Tolokonnikovová) žije v Kalifornii a bola v roku 2012 spolu s ďalšími dvoma členkami skupiny odsúdená v Rusku za nelegálny koncert v moskovskom Chráme Krista Spasiteľa. Hudobná skupina sa nedôstojne prezentovala a urážala tento ruský kresťanský symbol. Rovnako nevkusný a urážajúci je aj jej najnovší videoklip, v ktorom varovala Američanov, aby nevolili Trumpa. Redaktorka RTVS Dominika Pišťanská asi považuje odsúdenú pankáčku za relevantný zdroj informácií, ktorá je tým najvhodnejším expertom na hodnotenie slobodného rozhodovania amerického voliča. Podľa nášho zámeru nevhodným výberom spravodajského spotu a zdroja RTVS porušila svoje informačné a nezávislé zákonné postavenie,“ konštatovala Matica slovenská.

■ VŠETKO JE, AKO MÁ BYŤ
Predseda Rady RTVS I. Gallo má však iný názor. „Rada RTVS

považuje redakčnú nezávislosť za jeden z hlavných atribútov verejnoprávneho média. Vzhľadom na to, že RTVS v tomto prípade neporušila zákon, pri rešpektovaní jej redakčnej nezávislosti a svojich zákonom stanovených kompetencií nevidí Rada RTVS dôvod na vyvodzovanie zodpovednosti voči RTVS,“ odpovedal predseda Rady RTVS až 30. januára 2017 po tom, čo Matica namietala, že Rada RTVS v jej podnete nekoná. Podľa neho je spravodajstvo RTVS objektívne. „Na základe Štatútu programových pracovníkov a spolupracovníkov RTVS je Rozhlas a televízia Slovenska pri príprave a vysielaní spravodajských a publicistických programov nezávislá. Vylučuje sa zásah politických, ekonomických, spoločenských a iných lobistických

skupín do ich prípravy a vysielania. Okrem organizačných štruktúr RTVS nemá nikto vplyv ani právo rozhodnúť o zaradení alebo nezaradení spravodajského a publicistického programu do vysielania,“ vysvetlil ďalej I. Gallo.

■ KONANIE V ČECHÁCH

Verejnoprávna televízia musí postupovať nezávisle. Počas predvolebnej kampane na amerického prezidenta sa jej spravodajstvo podobalo na jednostrannú kritiku kandidáta D. Trumpa. Ako by bola agitátorom proti Trumpovi – pritom slovenský divák nemohol nijako americké voľby ovplyvniť.

Podobný prípad sa stal aj v Čechách. Tamojšia Rada pre rozhlasové a televízne vysielanie však

konštatovala porušenie zákona zo strany Českej televízie, keďže v rámci predvolebnej kampane na amerického prezidenta nadržovala kandidátke demokratov H. Clintonovej a miešala spravodajské informácie s hodnotiacimi komentármi. A to tak, že viac priestoru poskytla americkým osobnostiam, ktoré podporovali práve demokratku. Česká televízia neobjektívitu odmietla.

■ MODERÁTORSKÉ ÚLETY

„Hlavný dôvod českej rady je to, čo často vidno aj v slovenskej verejnoprávnej televízii. Namiesto čistých spravodajských faktov podáva koncesionárom hodnotiace prvky – skryto a sofistickovane. Tak sa to stalo aj v reportáži, na ktorú sme upozornili. Slovenská televízia má od nezávislosti ďaleko. Napríklad moderátor M. Havran pozýva do seba sprivatizovaného vysielacieho času len „vyvolených“ tej správnej strany v prípadných polemických diskusiách. Stalo sa to aj nám. Za Maticu pozval predsedu, na ktorého útočili dvaja oponenti i samotný Havran. V tejto relácii nebývajú vyvážené zastúpené obe strany. Neobjektívitu a prílišnú angažovanosť – nie spravodajský odstup – priznal aj moderátor Slovenského rozhlasu B. Dobšínsky, ktorý sa za relácie s premiérom R. Ficom ospravedlnil,“ uviedol pre SNN správca MS Maroš Smolec, ktorý podnet inicioval.

3 OTÁZKY PRE:

Dr. Danielu KAPRÁLOVÚ, kurátorku výstav v sninskom kaštieli

Chlieb duše a jeho zlomky z cyrilo-metodských čias

• V obdivne zrekonštruovanom kaštieli v Snine sa až do konca februára ponúka v duchovnom súzvuku s Byzantskou misiou maliara Mikuláša Klimčáka iná príťažlivá výstava Chlieb duše. Čo prezentuje?

Je zameraná na cyrilské pamiatky regiónu. Približuje históriu cyrilského písma až po jeho modernú typografickú podobu v azbuke. Popri vzácných bohoslužobných knihách návštevníkom približuje aj trojrozmerné artefakty, ako napríklad pôvodnú dvojnožku na liturgické predmety, stáročný drevený stolček z cerkvi v Hrabovej Roztoke, vzácnu cirkevnú zástavu z 18. storočia či zničenú ikonu z Kolbasova s cenným marginálnym zápisom od

pradeda rusínskeho buditeľa Alexandra Duchnoviča.

• Magnetom výstavy sú unikátne tzv. Ostrožnické pergamenové zlomky, považované za najstaršiu cyrilskú písomnú pamiatku nájdenú na území Slovenska. Určite majú zaujímavý osud...

Objavil ich počas etnografického výskumu v roku 1927 v chráme v Ostrožnici bádateľ Ivan Paňkevyč. Obec neskôr zanikla pri výstavbe VD Starina. Zaujímavé je, že tvorili väzbu rukopisného evanjeliára z roku 1492, ktorý v tom čase prepísal v Pichnom. Keďže sa šetrilo a popísaný pergamen sa dal ešte zužitkovať, použili ho na obal.

• V drevenom Chráme sv. Michala Archanjela v Topoli, kde Duchnovič tiež pôsobil, je replika týchto textov z 11. a 12. storočia. Ich originál je v Česku. Ako to?

Sú v Pamätníku národného písomníctva v Prahe, keďže sme vtedy boli súčasťou Česko-Slovenskej republiky. Vďaka dotácii vlády SR na projekt Záchrana cyrilometodských tradícií Rusínov v okrese Snina sa vyhotovila ich verná replika, ktorá je v muzeálnej expozícii kostolíka v Topoli. Nám ju požičali na čas trvania výstavy.

Zhovárať sa Emil SEMANCO
Foto: Miroslav STAŠKO

V SNN 9/2017
SI PREČÍTAŤE

■ Už 125 rokov od narodenia gen. Jozefa TURANCA, veliteľa Rýchlej divízie pri ťažení proti ZSSR
■ Vybudujeme v deťoch tvorivosť, kultúrnosť, intoleranciu na rasizmus a xenofóbne prejavy
■ Esej politika Jozefa RYDLA: Žeby jeden kalendár mohol rozvrátiť demokratické pomery v štáte?

Z nástroja na ochranu novinárskej etiky sú putá na pluralitu Mediálni inkvizítori sformovali tribunál

Eva ZELENAYOVÁ – Kresba Peter GOSSÁNYI

Generácia ľudí nad štyridsaťpäť rokov si môže pamätať výhody bývalého režimu. Generácia nad sedemdesiat rokov pozná aj jeho zločinnú stránku. Už vyše štvrtstoročie sa môžeme tešiť z demokracie. No zrejme majú pravdu tí, čo hovoria, že o demokraciu treba ustavične bojovať. Vytvorenie špeciálneho súdu, špeciálnej jednotky na boj s extrémizmom, prezumpcia viny v trestnom práve či zužovanie slobody slova sú signály, že sa do života spoločnosti vracajú prvky totalitných režimov. Kde sa v pokojnej populácii odrazu vzal extrémizmus? Ako sa z Asociácie na ochranu novinárskej etiky vykľulo komando na vyrábanie zoznamov konšpiračných médií?

Na sklonku vlády Vladimíra Mečiara došlo k dohode medzi vydavateľmi a novinárskymi organizáciami a spoločne vytvorili Asociáciu na ochranu novinárskej etiky. V tom čase zmluvu o založení Asociácie podpísali dve novinárske organizácie: Združenie slovenských novinárov (ZSN) a Slovenský syndikát novinárov (SSN). Treba pripomenúť, že SSN sa stal nástupníckou organizáciou po Slovenskom zväze novinárov aj s celým jeho majetkom. ZSN vzniklo po rozkole v SSN, lebo vedenie syndikátu odmietlo vo svojich radoch vytvorenie platformy novinárov Za pravdivý obraz Slovenska. A tiež

odmietlo podeliť sa o zdedený majetok. A nebolo ho málo. Popri lukratívnej budove v centre Bratislavy ZSN vlastnilo viaceré rekreačné a tzv. školiace zariadenia. Treba tiež pripomenúť, že SSN už ovládali novinári blízki denníku Sme...

■ V CUDZÍCH SLUŽBÁCH

Po voľbách v roku 1998 sa podstatne zmenila situácia v novinárskej obci. V roku 2001 zaregistrovalo Ministerstvo vnútra SR Asociáciu na ochranu novinárskej etiky ako občianske združenie. Založili ho Syndikát slovenských novinárov a Združenie vydavateľov periodickéj

tlače na Slovensku. Ak by sme použili dnešný slovník, združenie bolo zoskupením vydavateľov mainstreamovej tlače a syndikát ich ideologickým partnerom. S istým segmentom mimovládneho sektora sa vnucovali a dodnes vnučujú ako oficiálna báza slovenskej žurnalistiky. Spolu s verejnoprávnymi médiami vytvárajú takmer nepreniknuteľný celok jednostranného informovania verejnosti.

Mnohí znalci mediálneho trhu na Slovensku nehovorili o hlavnoprúdových médiách ako o slovenských, lebo za ich financovaním sú zahraničné mediálne domy. Bohato financujú aj Združenie vydavateľov perio-

dickéj tlače, veď prostredníctvom neho na Slovensku presadzujú svoje záujmy. Vo vedení asociácie napríklad figuruje Alexej Fulmek, generálny riaditeľ a predseda predstaviteľstva vydavateľstva Petit Press. Nuž a dnešná Asociácia na ochranu novinárskej etiky je tým účelovým proti-

slovenským zoskupením, ktoré sa v ostatnom čase predviedlo vytvorením iniciatívy Konšpirátori.

■ VYNÁŠANIE SÚDOV

Vo verejnom priestore sa teda objavila spoločnosť, ktorá si uzurpuje právo na hodnotenie médií. Všetky mimo vlastného systému zaraďuje do zoznamu konšpiračných. A tie by nemali podporovať firmy zadávaním inzercie. Teda ekonomickými pákami vytlačia alternatívne alebo pluralitné médiá na Slovensku z mediálneho trhu. Ústava SR hovorí, že slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti. Od nálepkovania za konšpiračné médium iste nie je ďaleko k označeniu protiústavné. Napokon Žitňanskej novela zákona o extrémizme priam dláždí cestu iniciatíve zameranej na hľadanie konšpiračných médií, aby ich dostala mimo zákona. A tak sa z nástroja na ochranu novinárskej etiky stal bič na pluralitné médiá.

Slovenská ekonomika napreduje, ale môže byť ešte výkonnejšia Priemerná mzda siaha k deväťsto eurám

Ján ČERNÝ – Foto: archív autora

Základné údaje o ekonomike Slovenska za posledné tri mesiace uplynulého roka sú nielen pekné na pohľad, ale v mnohom aj skutočne nádejné s výhľadom ďalšieho pozitívneho vývoja. Nechceme tým tvrdiť, že v mnohých ohľadoch by nemohli byť aj lepšie. Vraví sa tomu rezervy. Áno, na Slovensku aj v tejto oblasti sú a bola by škoda nevyužiť ich.

Priemerná mzda sa blíži k hranici deväťsto eur. Poteší to zamestnancov, ale treba pripomenúť, že do priemeru sú zarátaní aj živnostníci a aj tí, ktorí pre nich pracujú. Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca v hospodárstve vrátane odhadu za zamestnanca u živnostníkov dosiahla v treťom kvartáli minulého roka 889 eur. Medziročne sa tak zvýšila o 3,3 percenta. Sú to údaje, ktoré zverejnil Štatistický úrad SR. Súbežne s rastom priemernej mzdy rástla aj zamestnanosť. Za tri štvrtroky roka 2016 sa

mediročne zvýšila o 2,9 percenta na takmer 2,49 milióna pracujúcich. Dokonca sa trend vystup-

ňoval v poslednom štvrtroku roka 2016 a oproti tomu istému obdobiu roka 2015 stúpla zamestna-

nosť o 68,6 tisíce, čo predstavuje 2,8-percentný nárast.

■ KTO AKO ZARÁBA

Najvyššia úroveň priemernej mesačnej mzdy bola v odvetví informácie a komunikácia, finančné a poisťovacie činnosti a dodávka elektriny, plynu a pary. V deviatich odvetviach bola mzda nižšia ako v priemere za hospodárstvo SR. Najnižšiu priemernú nominálnu mzdu mali zamestnanci v ubytovacích a stravovacích službách, ostatných činnostiach a v stavebníctve (655 eur). Priemerná nominálna mzda relatívne najrýchlejšie rástla v administratívnych službách, v pôdohospodárstve, umení, zábave a rekreácii a v činnostiach v oblasti nehnuteľností. Klesla v informáciách a komunikácii.

Rozdiel medzi priemernou a reálnou mzdou je laicky povedané v tom, že kým priemerná je daná nejakou hodnotou, reálna vyjadruje, čo si v skutočnosti za tú hodnotu môžeme kúpiť, respektíve dovoliť. Reálna mzda sa medziročne zvýšila

o štyri percentá. Len za posledný štvrtrok to bolo o 3,7 percenta.

Slovenské hospodárstvo v treťom štvrtroku stúplo o tri percentá. Potvrdil sa teda rýchly odhad z novembra. Medziročne dynamika hospodárskeho rastu spomalila o 0,9 percentuálneho bodu a oproti druhému štvrtroku medziročne rástla ekonomika pomalšie o 0,8 percentuálneho bodu.

■ INVESTÍCIE ZAMRZLI

Skryté rezervy sú najmä v oblasti investícií, teda v miere investovania na Slovensku. Investície v slovenskom hospodárstve vlni výrazne zaostávali. Nebojovník teda tvrdenie, že išlo o zimné mesiace, keď sa všeobecne investuje menej a nastáva stavebný útlm. Aj tento – tentoraz negatívny údaj – potvrdzuje, že Slovensko sa musí s oveľa väčšou vervou pustiť do využívania tých európskych zdrojov, ktoré ešte má k dispozícii. Bola by veľká škoda ich nevyužiť. Navyše by to bola neodpustiteľná chyba.

VŠIMLI SME SI

K zdravému životnému štýlu patrí nesporne aj pohyb. Škála možnosti je široká. Od aerobiku cez beh a bicyklovanie až po posilňovňu. Samozrejme, aj v tejto oblasti prichádzajú nové módné smery – od jogy cez pilates až po zumbu. Posledne menované cvičenie vychádza z folklóru Latinskej Ameriky, a to inšpirovalo zapálených ľudí združujúcich sa okolo legendárneho bratislavského V klubu.

Folky-polky ako prameň vitality

Každý, kto čo i len trocha pozná slovenský folklór, konkrétne naše ľudové tance, iste potvrdí fakt, že poctivo odtanované tanečné kolo za zvukov detvianskej, goralskej či zemplinskej muziky dá telu riadne zabráť. Ostatne, tanečné tréningy našich tanečníkov v špičkových folklórnych súboroch, akými sú Lúčnica, či SLUK, ale aj mnohé neprofesionálne folklórne telesá, možno smelo porovnať s tréningami vrcholových športovcov. Odtiaľ bol už len krôčik k programu s hravým názvom Folky-polky. Jeho tvorcovia o ňom hovoria: „Folky-polky sú spojením ľudového tancu a aerobiku. Cvičenie kombinuje dynamické prvky ľudového tancu s aeróbnymi pohybmi v rytme chytľavej ľudovej hudby. Folky-polky sú určené všetkým – súboristom i úplným začiatočníkom, skrátka každému, kto rád tančuje, má rád pohyb alebo si chce zlepšiť svoju kondíciu.“

Program vedie umelecký vedúci SLUK-u tanečný pedagóg a choreograf Stanislav Marišler, a ak ste nikdy netančili ľudové tance, pretože ste nemali odvahu začať alebo vám chýbal tanečný partner, cvičenie Folky-polky môže byť spôsob, ako si nájsť k ľudovému tancu cestu. Cvičenie zvládne naozaj každý, kto má rád pohyb, rád tančuje a chce si takouto zábavnou formou zlepšiť kondíciu. Stačí sa zastaviť vo V klube na bratislavskom Námestí SNP a rozkrútiť sa vo folklórnom rytme. Ostatne, ak spomínaná zumba je exportným artiklom Latinskej Ameriky, tak neexistuje žiadny dôvod, aby sa Folky-polky nestali exportným artiklom Slovenska.

Maroš M. BANČEJ
Foto: autor

Nenávisť proti pôvodnému, slovenskému, tradičnému sa nezastaví pred ničím

Už niekomu prekáža aj Hviezdoslavov Kubín

„Hviezdoslavov Kubín je hrôza, ale pekne zarecítovaná.“ – „Deväť z desiatich detí sa striasalo pri učení textov od hnsu, pre nadšencov literatúry to je udalosť roka.“ – „Zaujímá to po šesťdesiatich rokoch ešte niekoho?“ To sú iba niektoré názory našich takzvaných „mienkotvorných“ médií v súvislosti s aktuálnym ročníkom našej najstaršej recitátorskej súťaže.

Sú to úvahy „žurnalistov“, ktorí často neovládajú ani základné pravidlá slovenského jazyka. Intenzívne ich preberajú niektorí mladí na sociálnych sieťach a situácia dospela až do štádia, keď sa objavili nenávistné výzvy na definitívne zastavenie tohto podujatia.

Vráťme sa však na chvíľu do čias, v ktorých sa v povojnovom Slovensku formovalo ľudové hnutie v rôznych pracovných, spoločenských a kultúrnych oblastiach. V oblasti tvorby kultúry aktivizovalo masy hnutie ľudovej umeleckej tvorivosti a v jeho rámci aj čítanie a prednášanie literárnych textov. V roku 1950 vznikla osobitá knižná edícia Hviezdoslavova knižnica, zameraná na vydávanie najmä slovenskej, neskôr aj svetovej literatúry. O štyri roky neskôr bola vyhlásená prvá celoslovenská súťaž žiakov jedenástročných a pedagogických škôl v recitácii a umeleckom čítaní. Uskutočnila sa 14. mája 1954 v Dolnom Kubíne, o rok neskôr, v roku 1955, už pod názvom Hviezdoslavov Kubín. Deti na tomto podujatí získali priestor na predvedenie svojich schopností a talentu od tretieho ročníka súťaže. Ak už spomíname – treba asi pripo-

menúť, že prvým víťazom Hviezdoslavovho Kubína bol mladučký Oldo Hla-

ČO INÍ NEPÍŠU

Literárny velikán P. O. HVIEZDOSLAV.

váček, neskôr na recitátorskej súťaži získali vavriny víťazov také osobnosti ako Štefan Olha, Lubo Roman, Emília Vášáryová, Július Satinský, Milan Lasica, Soňa Valentová, Jozef Bednár, Peter Rúfus či Soňa Müllerová.

Nemožno pochybovať, že na Slovensku Hviezdoslavov Kubín pozná vari každé školopovinné dieťa. Aj

v týchto dňoch sa ešte vo viacerých okresoch prihlasujú zástupcovia škôl na súťaž s ročníkom 2017. A práva na najstaršiu a najprestížnejšiu súťaž v oblasti umeleckého prednesu a divadiel poézie na Slovensku je naozaj náročná.

Zadubenci a literárni analfabeti darmo budú bedákať, že na Kubíne sa prednášajú diela, ktoré sú dnes už anachronizmom – potom by takými musel byť aj Harry Potter či Anna zo Zeleného domu, prípadne kratučké poviedky Bruna Ferrera. A ak takéto mená doplníme slovenskými hviezdami stálicami ako Daniel Hevier, Ľubomír Feldek, Miroslav Válek, Hana Zelinová, Ludmila Podjavorinská, Ján Uličiansky, Ivan Popovič a mnohí ďalší naozaj skveli a myslenie obohacujúci autori – potom zostáva iba smutno v duši.

Smútok z toho, že u nás na Slovensku už je „hanbou“ udržiavať pri živote medzi nadšencami súťaž v prednese nádhornej slovenčiny, pomenovanej po bardovi našej literatúry, Pavlovi Orsághovi Hviezdoslavovi.

Štefan ZLATOŠ
Ilustračné foto: autor

Opatrenie či politický obušok?

Roman MICHELKO

Keď v roku 2008 vypukla najväčšia ekonomická depresia od roku 1929, väčšina vlád namiesto toho, aby liečila príčiny tejto krízy (financionalizácia ekonomiky a jej dôsledky: slabá regulácia investičného bankovníctva, chudobný štát, spôsobený aj tým, že najbohatší ľudia už roky neplatili dane, a mnoho ďalších hriechov neoliberalnej ekonomiky), riešila len jej symptómy. Nastalo teda masívne škrtanie verejných výdavkov, ktoré sa, samozrejme, najbolestnejšie dotklo tých najslabších. Odstraňujúcim príkladom riešenia krízy bolo Grécko, kde HPD kleslo oproti predkrízovému stavu takmer o tretinu a krajina sa civilizovane, respektíve životnou úrovňou vrátila naspäť o dobrých štyridsať rokov.

Preto jedným z nástrojov, ako predchádzať takýmto dlhovým krízam, bolo aj prijímanie ústavných

zákonov o rozpočtovej zodpovednosti. Cieľ takýchto zákonov bol na prvý pohľad veľmi ušľachtilý. Politické spektrum naprieč koalíčno-opozičným delením (preto ústavný zákon) si malo zadefinovať také podmienky hospodárenia štátu, aby z princípu nemohlo sklznúť na grécku cestu. Problém je v tom, že slovenská verzia takéhoto zákona je príliš rigidná, neflexibilná a nereaguje na meniace sa podmienky. Najväčším úskalím súčasne platného zákona je, že funguje ako autopilot. Ak zadlženie Slovenska prekročí určenú hranicu, napríklad päťdesiatpäť percent HDP, automaticky sa spúšťajú niektoré zadefinované mechanizmy, napríklad nutnosť predložiť vyrovnaný rozpočet a podobne. A takýchto autopilotov je pri istých hraniciach zadlženia podstatne viac a sú rozpočtovo drakonické, čo v konečnom dôsledku

môže znamenať značné obmedzenia pre slovenskú politiku.

Nieť pochýb o tom, že v čase, keď celá eurozóna bola na prahu zásadnej krízy, mohla dlhová brzda zohrať pozitívnu úlohu. Dnes sa však situácia oproti roku 2008 dost

KOMENTÁR

zásadne zmenila. Predovšetkým politika kvantitatívneho uvoľňovania meny dorazila cez Atlantik aj do Európy. To znamená, že Dragiho ECB púšťa každý mesiac do obehu miliardy eur s cieľom, aby európska ekonomika stále rástla a vyhla sa tak recesii. Samozrejme, môžeme diskutovať o tom, či je takýto rast zdravý, alebo nie, ale je to fakt, pred ktorým si dlhodobom nemôžeme zatvárať oči. Navyše tu začínajú pôsobiť nové okolnosti. Eurofondy, tak ako ich

poznáme, v roku 2020 končia. Slovensko pritom stále nemá dobudovanú základnú infraštruktúru. Za dvadsaťsedem rokov sa nám nepodarilo spojiť diaľnicou Košice s Bratislavou, štátna infraštruktúra má obrovský modernizačný dlh, čo sa v konečnom dôsledku nemôže neprejavovať na našom dlhodobom zaostávaní za najvyspelejšími krajinami sveta. Pritom v súčasnosti je cena peňazí skutočne na historických minimách. Situácia dokonca došla až tak ďaleko, že napríklad nemecké štátne dlhopisy sú negatívne úročené. Inak povedané, niektoré štáty si vedia požičiavať tak výhodne, že vracajú menej, než si požičali. Slovensko síce ešte dnes nemá na dlhopisových trhoch pozíciu ako Nemecko, ale aj tak si štát môže požičiavať za historicky najvýhodnejších podmienok. Žijeme v ére lacných peňazí a rozumne to nevyužiť by bolo veľkou chybou.

Vráťme sa však k dlhovej brzde. Slovensko má v súčasnosti hlboko nedostatočnú a nedostavanú infraštruktúru, pritom cena peňazí je dnes extrémne nízka. Každý rozumný hospodár by takúto dobu využil na investovanie do infraštruktúry, ktorá v konečnom dôsledku pomôže preklenúť naše zaostávanie a posunie

nás bližšie k najvyspelejšim krajinám. Samozrejme, niektoré poistky by v novele zákona o dlhovej brzde ostať mali. Rozumné by bolo, ak by sa zvýšený deficit verejných financií nepoužil na rast spotreby, ale len na návratné investície do infraštruktúry, ktoré v konečnom dôsledku zlepšia našu konkurencieschopnosť. Dnes je vláda nútená obmedzenia dlhovej brzdy obchádzať takzvanými PPP projektmi. Náklady na PPP projekty sa totiž započítavajú do verejného dlhu až po odovzdaní stavby a rozdelia sa do tridsiatich rokov. Takže PPP projekty sú tak v dlhodobom horizonte oveľa drahšie a nevýhodnejšie a v skutočnosti na nich najviac profitujú finančné banky a súkromní investori, nie štát.

Na „odbrzdzenie“ dlhovej brzdy je potrebná spolupráca aj s opozíciou, keďže, ako už bolo spomínané, je garantovaná ústavným zákonom. A tu sa ukazuje podobať a farizejstvo našej opozície. V súkromných aj osobných debatách priznávajú, že takto nastavená dlhová brzda je pre Slovensko záťažou, brzdí krajinu rozvoji, ale v úsilí čo najviac skomplikovať život koalícii nie je ochotná na prospech štátu urobiť ani to najmenšie.

Pokrivené kontúry korektnosti

Maroš M. BANČEJ

Jedným z čoraz častejšie frekventovaných termínov sa na prelome 20. a 21. storočia stalo slovičko korektnosť. Ruka v ruke so stále silnejúcim tlakom feministických, neskôr genderových a LGBT aktivít sa téma korektnosti čoraz viac presadzovala a presadzuje v každodennom spoločenskom živote, umenie nevynechávajúc. V pôvodnom slova zmysle malo slovičko korektný jednoznačne kladný význam. Napríklad korektný vzťah medzi bývalými partnermi znamenal, že muž a žena si aj po skončení vzťahu nerobia navzájom schválnosti a vedľa sa dohodnúť povedzme na výchove spoločných detí. Takisto korektné spôsoby napríklad v obchode označovali transparentné podnikanie na princípoch vzájomnej výhodnosti bez záku-

plných ťahov a nečestných postupov s cieľom získať neoprávnené výhody. Len čo sa však korektnosť dostala do slovníka niektorých politických či spoločenských subjektov, zmenila svoj zdanlivo jednoznačný význam.

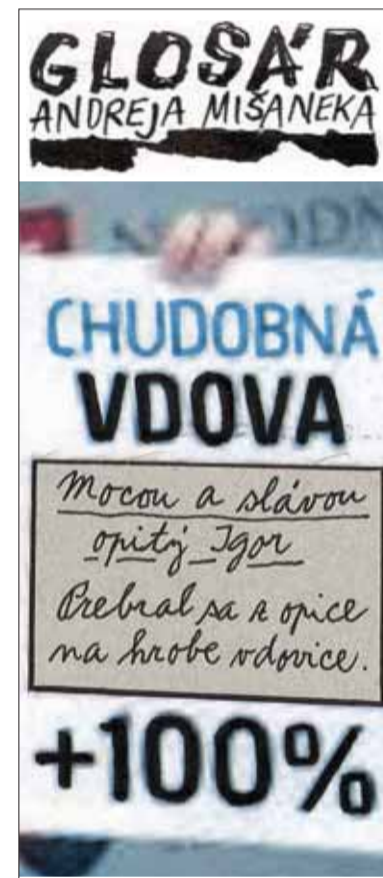
POZNÁMKA

Ale vráťme sa k umeniu. Na tohtoročnom odovzdávaní cien Americkej akadémie filmových umení, všeobecne známych ako Oscar, rovnako ako na odovzdávaní hudobných cien Grammy došlo k tomu istému javu. Ozvali sa hlasy afroamerických umelcov (korektné označenie), že porota takpovediac nadfľa viac bielym (nekorektné označenie?) umelcom. Už len samotný fakt, že podobné mediálne šumy vznikajú, signalizuje spôsob,

akým fungujú tí, ktorým polarizácia spoločnosti pod zdanlivo ušľachtilým pláštikom korektnosti vyhovuje. V sedemdesiatych rokoch napríklad nikomu z hudobníckej branže ani na um nezišlo ohradzovať sa proti tomu, že v rámci rebríčkov progresívneho rocku kraľuje bezkonkurenčne „biela“ kapela Pink Floyd a na druhej strane v bluesovej sieni slávy sú všetko „čierni“ muzikanti. Z podobných čudných záchvatov korektnosti je potom už len krôčik k pozitívnej diskriminácii, čo je tiež filištínsky termín novodobých režisérov spoločenského vedomia. Nedávno som čítal výrok, že pozitívne diskriminovať je ako nezne zabíť. Oxyoron, teda spojenie slov protichodného významu, ako vyšitý.

Veličenstvo „nová korektnosť“ však v čoraz väčšej miere začína

zasahovať aj do ostatných sfér súvisiacich s umením. Tvorivý človek si už dáva pomerne veľký pozor na to, čo povie verejne, ako sa prezentuje na sociálnych sieťach a nebudaj aké kontexty môžu nájsť strážcovia „novej korektnosti“ v jeho diele. Na rozdiel od našich západných spolubývajúcich v spoločnom európskom dome máme štyridsať rokov komunistického režimu za sebou, a tak silnejší tlak takzvaných korektnosti vnímame oveľa citlivejšie. Ide totiž nielen o novodobé úsilie zaviesť cenzúru vyjadrovania, ale s tou prednovembrovou má spoločné aj to, že porušenie „zákona novej korektnosti“ môže mať za následok pomerne silný dosah na osud jedinca, ktorý si to dovoľí. Pretože najväčší bojovníci za korektnosť v mnohých prípadoch neváhajú vytiahnuť na protivníka zbrane vo forme nálepiek od xenofóbie, nacionalizmu či homofóbie a najnovšie aj islamofóbie až po ťažký kaliber fašizmu. A mediálne mlyny sa rozkrúčia ako v tom starom židovskom vtipe. „Ja viem, že ste ten príbor neukradli Raubiček“, vraví Kohn, „my sme ho totiž po obede našli. Ale zlý dojem ostal...“

AKO BOLO, ČO BOLO

Doktora Ernesta Žabkaya sme spolu s Petrom Štrelingerom navštívili v marci roku 1996. Obhajca prezidenta prvej Slovenskej republiky nám priblížil detaily procesu, jeho pozadie, prehovoril o manipuláciách i nezákonnostiach, ku ktorým pri ňom došlo. Hovoril o nátlaku, ktorý proti nemu vykonali konkrétni dôstojníci ŠtB, aj o tom, ako sa správali sudcovia a prokurátor Rašľa, ktorý ho prerušoval pri prejavu, aj keď na to nemal právo. Obhajca vysvetlil situáciu prezidenta z daných okolností. Dokázal, že Tiso nechcel pustiť do politiky profesora Vojtecha Tuku. Po rokovaníach v Salzburgu ho však musel na Hitlerov nátlak akceptovať ako ministerského predsedu a ministra zahraničných vecí, ale ešte aj potom hatil jeho ambície.

Tuka bol Tisov politický protivník. Za prvej CSR ho v procese pre „vakuum iuris“ odsúdili, aj keď mu spoluprácu s horthyovským Maďarskom nedokázali. V tom neuspel ani Národný súd. Až profesor Milan

Đurica našiel v maďarských archívoch dokumenty, ktoré usvedčili Tuku z protislovenskej konšpirácie. Doktor Žabkay neobíšiel ani deportácie slovenských Židov a okolnosti,

voru doktor Žabkay. „My máme viacero Stuartových. Nebol azda Štefánik Stuartová? Oni ho zabili a dôkazov niet. Nezabili hádam Clementisa? Nezabili Tisa? A prečo ho zabili? V mene

tých pomeroch, ale za to sa ešte nevešia. Bol to nešťastný človek v nešťastnom čase na nešťastnom území. A ako sa to skončilo s Dubčekom? Tiež nik nevie. Aj on bol jednou zo Stuartových.“

terorom by sotva vzniklo nejaké povstanie. O škodách na národe a menšinách ani nehovorím.

S dejinami sa treba vyrovnávať v záujme budúcnosti. Najprv musíme poznať pravdu. Kam by sa dopracovali Američania, keby sa dodnes nenávideli pre vojnu Severu proti Juhu? Zásluhou generála Jána Repaského vznikol v areáli ministerstva obrany Pamätník zmierenia. Pri spomienke na slovenských vojakov, bez ohľadu na to v akej uniforme padli, si tu mohli podať ruky ich potomkovia. Verili sme, že sa tento odkaz preniesie do života spoločnosti. Žiaľ, nestalo sa tak. Po politických zmenách na ministerstve a vo vojskovej duchovnej službe sa od budovania tejto tradície upustilo. Stále sme svedkami vytvárania zbytočne čierno-bielych dejín, ktoré rozdeľujú generácie.

Doktora Žabkaya poslali „za odmenu“ kopať kanál do Tisovca. Keď sa jeho zdravotný stav zhoršil, dovolili mu predávať nočníky v košíckom Salivare. Ešte aj tam bol vládnej moci trňom v oku: Ľudia chodili obdivovať človeka, ktorý obhajoval prezidenta.

Obhajca Žabkay o procese

Peter VALO

za akých boli v roku 1942 zastavené. Sudcov a prokurátora nezaujímalo, čo to bol Salzburg či Lichardusov puč, za ktorým stál nemecký vyslanec Killinger a bol pokusom o fyzické odstránenie Tisa, ani to, že poľný súd na východnom fronte odsudzoval na smrť dezertérov, ale Tiso ich nedovolil popraviť. Obhajcovia chceli v tejto veci nahliadnúť do spisov prezidentskej kancelárie, čo im Národný súd odoprel.

„Škóti robia krik kvôli Márii Stuartovej a kníh sú o nej desiatky,“ dodal na záver rozho-

dotriny českej štátnosti. Rozsudok nad ním bol paškvil. Celý proces nesplnil základnú úlohu: Mal rozhodnúť toto vojnové obdobie. Tisov proces bol účelovou záležitosťou, ktorú zinscenovali komunisti po volebnej porážke na Slovensku. Potrebovali vyvolať nepokoj. A to sa im podarilo a uskutočnili svoj malý február už v roku 1947. Na pojednávaní som vtedy povedal: „Sudcovia, zžite sa do úlohy obžalovaného v tom čase a za tých podmienok. Ja netvrdím, že sa Tiso nedopusť omylom. To by bol zázrak, keby sa tak nestalo v takých zlož-

Niekoľko by sa mohol opýtať, ako mohol Žabkay vedľa seba postaviť Štefánika, Clementisa, Dubčeka a Tisa? Musel. Všetci sú súčasťou našich, často tragických dejín. V nich má svoje miesto prvá Slovenská republika rovnako ako augustové povstanie z roku 1944. Položte si otázku: Čo by sa stalo, keby Tiso v Berlíne odmietol s Hitlerom hovoriť o vyhlásení samostatnosti? Došlo by k rozdeleniu Slovenska medzi Maďarsko, Poľsko a Nemecko. Po porážke Poľska Nemeckom by u nás vládli Hitler a Horthy. Pod ich politickým

SEBAOBRAHA

Generálny riaditeľ RTVS Václav Mika nemusí mať pri opätovnej kandidatúre podporu premiéra Roberta Fica. Predseda vlády to nedávno naznačil v jednej rozhlasovej relácii. Dôvodom podľa neho je, že RTVS má dnes „ďaleko k verejnoprávnosti“. R. Fico kritizoval RTVS pod vedením Miku, ktorý bol do funkcie zvolený v roku 2012 ako nominant ministra kultúry Mareka Maďariča. Premiér uviedol pritom aj to, že budúcnosť RTVS bude do istej miery súvisieť s jeho postojom pri voľbe nového šéfa verejnoprávnej inštitúcie, ktorá bude pravdepodobne v júni.

Čo s RTVS?

„Môj názor na Slovenskú televíziu a Slovenský rozhlas je všeobecne známy. Ono to má ďaleko od verejnoprávnosti a tu bude aj môj postoj a môj prístup k tomu, ako bude vyzeráť voľba nového šéfa RTVS,“ povedal premiér. Na otázku, či nepodporí Miku, R. Fico uviedol: „To je váš výklad. Ja som povedal to, čo som potreboval povedať... Ja som povedal, že každý môže kandidovať, ale tá nevyváženosť, Slovenská televízia a Slovenský rozhlas jednoznačne pomáhajú slovenskej opozícii. To je jednoducho fakt, na ktorom nemôže Slovenská televízia ani Slovenský rozhlas nič zmeniť,“ vyhlásil R. Fico. Televíziu aj rozhlas pod vedením Václava Miku kritizoval pred nedávnom aj predseda parlamentu Andrej Danko. Vyhlásil, že je smutný, keď vidí prázdnu budovu RTVS, v ktorej sa podľa neho potláča vlastná produkcia. Dodal tiež, že toto médium by nemalo súťažiť s komerčnými stanicami.

„Rešpektujem riaditeľa RTVS Václava Miku, ktorý v krízovom režime nastavil základnú ekonomiku fungovania. Ale otázka na nového riaditeľa RTVS bude, kde je hranica verejnoprávnosti a kde je hranica komercie. RTVS je financovaná občanmi, verejnoprávny charakter je teda zrejmy.“ Podľa Dankových slov je preto pre NR SR výzvou nájsť komplexného človeka na čelo tejto inštitúcie, ktorý presne rozlíši hranicu verejnoprávnosti a súkromnej sféry.

Na otázku, či môže potvrdiť slová podpredsedu SNS Antona Hrnka, podľa ktorého je Mika pre národnárov nepriechodný, Danko odvetil, že je to vec politickej diskusie. „Prichádza doba, keď politická nominácia a politické tričko nemôžu byť garanciou výkonu funkcie,“ podotkol s tým, že v rámci koalície to ešte nebola téma, keďže Mika končí až v lete.

Ozývajú sa už aj hlasy, že aby štatút verejnoprávnosti RTVS bol zachovaný, právo voliť riaditeľa i členov Rady by malo byť parlamentu odňaté. Malo by pritom platiť, že každý iný „nepolitický spôsob“ voľby riaditeľa a členov Rady RTVS by bol lepší. Občanov však v súvislosti s RTVS najviac zaujíma, čo bude s koncesionárskymi poplatkami. Pokusy o ich zvýšenie boli zatiaľ úspešne potlačené, ale je jasné, že iba dočasne. Skôr či neskôr k zvýšeniu dôjde. A to je meritum veci. Ľudia na celom Slovensku sa majú právo pýtať, za čo by si mali priplácať. Je pravda, že konkrétne STV sa od čias bývalého riaditeľa Rybníčka, ktorý z nej spravil vysielaciu bázu pre slaboduché americké seriály, posunula ku kvalitatívnej programovej náplni aj k vlastnej tvorbe. Stále to však ešte nie je to, čo by mohlo a malo byť...

Robert LANDIS

Muzikant Roman GALVÁNEK: Štúr bol rebel, a to je rockerovi sympatické

Od hudby cez televíziu k múzejníctvu

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: autor

Hudobník, spevák, textár a básnik Roman GALVÁNEK sa venoval aj iným oblastiam tvorby. Najznámejší je verejnosti ako líder kapely O.B.D., ktorej hity zneli v éteri aj na koncertoch už pred dvadsiatimi rokmi. V súčasnosti je skupina opäť aktívna a môžeme ju vidieť na koncertných pódioch.

• Ste spevák, ale aj textár a skladateľ v kapele, ktorá svojho času dokázala zaujať až tak, že mnohí kritici ju považovali za slovenskú jednotku. Prvé tri albumy boli priam výnimočné. Potom nastalo dosť dlhé ticho. Našťastie sa ukázalo, že iba dočasné. Prečo na vrchle to stíchnutie?

Prvý album O.B.D. bez názvu, teda len Orchester Bronislava Dobrotu, bol pre nás výnimočný už len tým, že po jedinej súťaži, na ktorej sme sa zúčastnili, sme tretím miestom na Marlboro rock in vlastne vyhrali. Víťazná skupina Acheron musela nahráť album pod vydavateľstvom OPUS, ktoré už vtedy bolo na ústupe. Tým, že sme skončili na treťom mieste, sme boli voľnými hráčmi na hudobnom trhu. Do šatne prišla za nami promotérka Slávka Tomková z nadnárodného vydavateľstva Universal music s tým, že na balkóne vtedy ešte v legendárnom PKO sedí riaditeľ a má pripravenú pre nás zmluvu. Bolo to úžasné. Skutočne, ako ste naznačili v otázke, v priebehu pár mesiacov sme sa stali jednotkou na slovenskom trhu. No teraz s úsmevom môžem povedať, že aj skupiny Lucie a Buty v ankete o najobľúbenejšiu skupinu Čiech, Moravy a Slovenska zostali za nami na druhom, respektíve treťom mieste. Po našom treťom štúdiom albume prišla ponorková choroba a ja som si aj dnes už, žiaľ, s nebohým bubienkom Durom Černým z Tublatanky založil skupinu Divná zostava, ktorá mi dávala nový rozmer v ponímaní hudby. A potom nasledoval môj odchod do Kanady.

• Vy ste potom pôsobili v médiách rôznorodými spôsobmi. Pomerne dlho aj ako moderátor... Bola to dobrá skúsenosť?

Na obdobie moderovania relácie Štúdio Kontakt v STV môžem povedať, že tá vtedajšia ponuka ma dosť zaskočila. Nie som ani žurnalista, ani herec, tak som do toho vstupoval s rozpakmi. No ale tým, že som bol už zvyknutý vystupovať pred tisíckami ľudí, mal som istú skúsenosť sebaaprezentácie

Rocker Roman GALVÁNEK sa netají obdivom k Štúrovru zápasu o spisovnú slovenčinu.

a nemal veľký ostych alebo strach z kamery. Tak som si povedal prečo nie. Nakoniec som reláciu uvádzal asi päť rokov. Naučil som sa pracovať s kamerou, začal som si písať scenáre, a tak napokon tá skúsenosť bola pre mňa neoceniteľná. A mal som aj krásne asistentky, haha...

• Potom ste sa zo Slovenska akoby stratili. Vraj vás v zámorí dačo čakalo na tvorivé spracovanie...

Moja vtedajšia priateľka študovala v kanadskom Toronte, tak som sa vytratil za ňou a bol to krásny čas, ktorý som za oceánom strávil. Mohol som spoznať iné myslenie a kultúru. Tam vznikol aj môj projekt Schôdzka na slepo. Bol to v Kanade obľúbený televízny program mojej priateľky, ktorý

som doniesol na Slovensko a stal som sa scenáristom a režisérom tohto formátu, ktorý bol aj tu celkom úspešný a sledovaný.

• Nafilmovali ste všetko, čo bolo vtedy v pláne? Alebo to pokračovalo aj neskôr?

Keď už som bol rozbehnutý v televíznej tvorbe, čo ma nesmierne bavilo, a zároveň som aj robil hudbu do mojich autorských relácií, tak som neodmietol ani ďalšiu výzvu. Pretože rád varím, s potešením som prijal pozíciu režiséra v relácii Vari vám to, kde som sa opäť stretol s Andrejom Bičanom, s ktorým som pracoval už predtým. Nálada pri práci bola výborná, a tým, že som si mohol vyberať destinácie, kde budeme nakrúcať, rád som si vybral Afriku, kon-

O čo vlastne ide maďarským politikom vo vláde? Pred pár rokmi Csáky a Berényi z SMK zdôvodňovali zavedenie aj maďarského názvoslovie na železničných staniach tým, že je potrebné „odstrániť vizuálnu diskrimináciu maďarského jazyka“. Do análov

Zatuchnutý iredentizmus

Ludovít ŠTEVKO

menšinových práv sa tak zapísal zvláštny neologizmus – vizuálna diskriminácia. Dnes sa o tejto forme diskriminácie už nediskutuje, minister Érsek ústami svojej hovorkyne vraví o potrebe orientácie cestujúcich. Neuveriteľné! Po roku 1918, teda skoro sto rokov po rozpade Rakúsko-Uhorska, sa v hlavách niektorých politikov doteraz nevyjasnilo, stále strácajú orientáciu v geografii. Chcu nám nahovoriť, že by sa maďarski spoluobčania mohli na železnici v tej motanici slovenských názvov stratiť. Inak sa vyvesovanie tabulí s maďarskými pomenovaniami staníc na Slovensku asi vysvetliť nedá. Nadradenosť čisto maďarských menšinových práv nad prá-

vami bulharskej, českej, chorvátskej, nemeckej, poľskej, rómskej, rusínskej a ukrajinskej národnosti tu vycnieva ako rýdzo slovenská kuriozita. Dá sa to nazvať aj ako stratégia pre región Horného Uhorska. Nečudujme sa. Érsek robí iba to, čo bolo naplánované

krétno Tunisko, kde sme okrem iného varili typické tamojšie jedlá vrátane tavieho kuskusu.

• Nastal pre vás už koniec filmovania, či je to len prestávka pri aktuálnom oživení skupiny O.B.D.?

Koniec filmovania si neprípúšťam. Určite sa k nemu rád niekedy vrátim, ak sa naskytne správna príležitosť. Prestávka v hudobnej tvorbe u mňa v podstate ani nebola, lebo som sa venoval okrem vlastnej tvorby aj producentstvu rôznych známych interpretov a v roku 2006 sme nahrali ďalšiu platňu s O.B.D. s názvom 7 a pol, teda po sedem a pol roku.

• Vo svojom zrelom veku ste sa rozhodli študovať na vysokej škole. Študujete to, čo už dlhé roky aj s radosťou robíte, teda všetko, čo súvisí s kultúrou? Čoho sa potom od vás po vyštudovaní môžeme dočkať?

Študujem muzeológiu a kultúrne dedičstvo, popritom navštevujem aj katedru muzikológie pod vedením profesorky Yvety Kajanovej a najmä mi štúdium robí radosť pod takými pedagógmi, ako sú pán Luboš Kačírek a pán profesor, vedúci katedry Pavol Tišliar. Keď Boh dá a doštudujem, chcem sa venovať hudobnému múzejníctvu

• Netajíte sa úctou k našim národným tradíciám, pričom je zjavné, že to nie sú pre vás len prázdne slová a frázy. V čom je pre vás naša kultúra, tradície, ale aj výnimočné osobnosti, ako sú Štúr či Štefánik, tým inšpiratívnym zdrojom?

Na Panskej ulici v Bratislave, kde je aj pamätná tabuľa Ľudovíta Štúra, sa kedysi nachádzal jeho byt. Urobil si v ňom redakciu, veď okrem iného bol aj zakladateľ vašich novín. Lajko, ak si ho môžeme takto familiárne prisvojiť, bol rebel, čo mi je aj ako rockerovi sympatické. Stál si za svojím názorom a stal sa poslancom v uhorskom sneme za mesto Zvolen. Oceňujeme jeho tvrdohlavosť a cieľavedomosť v boji za náš jazyk, za svojbytnosť, ktorú my už v našom súčasnom parlamente nevidíme. Sú tam už iba prázdne frázy a naháňanie peňazí. Na ľudoch už tam nikomu nezáleží. Štúr bol aj skvelý rečník, od neho by sme sa nikdy nedočkali toho, čo počujeme a čítame teraz v médiách. Pre Štefánika platí v podstate to isté. Sú to inšpiračné zdroje, na ktoré musíme byť hrdí a máme sa od nich čo učiť.

plot s kolmi upletený z prútia, tak ako ho nádherné opísal básnik Janko Král: „Dvihaš sa a rastieš Parkan na Dunaji, cez veku – stáročia, v radosť i žiaľi. Cez veku tajomné, čo ňa formovali, cez turecké hordy, čo ti kožu drali.“ Teda nie maďarčinou nepresne anektované slovo Párkány (Párkáň), ale parkan, čo doteraz v trnavskom nárečí znamená pleťivo (plot).

Na päťdesiatich piatich železničných staniach Slovenskej republiky pribudnú maďarizačné názvy známe z 19. storočia aj z novších horthyovských čias. Dvojazyčné pomenovanie sa podľa hovorkyne ministerstva dopravy Karolíny Duckej uskutoční ešte počas roka 2017, pričom ako uviedla, „prebieha miestne zisťovanie, na aké konkrétne miesto fasády stanice a akým technickým spôsobom bude nápis umiestnený“. Čo k tomu dodať? Hádám len to, že je to nezmyselná štátna investícia na zvýšenie preferencií politickej strany Most – Híd, ktorá má neprijemnú pachuť skrytého a zatuchnutého iredentizmu. Zachovanie maďarských málotriedok na slovenskom juhu, stavanie mostov cez Dunaj a dopravného obchvatu Komárna je z tohto hľadiska iba čerešničkou na torte slovensko-maďarského spolunažívania.

Čo hovorí rozbeh nemeckej predvolebnej kampane nám Slovákom

Voľby prezidenta rozdali karty

Dušan D. KERNÝ – Foto: internet

V Európe neskončených kríz a nevyriešených problémov sú nemecké parlamentné voľby nielen predmetom záujmu, ale najmä hľadania odpovedí, ako bude vyzerat' zmenené Nemecko v zmenenej Európe. Pre slovenskú politickú scénu a verejnosť by to mohol byť príklad, ako sa riešia konflikty v parlamente, mimo neho a v médiách, osobitne vo verejnoprávných. Po prvý raz sme videli, ako na pôdu nemeckého spolkového snemu, bundestagu, sebavedome vkročili predstavitelia strany odmietajúcej Európsku úniu – podobne ako vo Francúzsku hnutie stojace za kandidátkou v prezidentských voľbách Marie Le Penovou.

Poslanci pravicovo nacionalistickej strany Alternatíva pre Nemecko, pravda, ešte nesedia v parlamente, ale ako poslanci krajinských snemov, kam sa dostali legitímnymi voľbami, delegovali svojich zástupcov do volebného zhromaždenia 1 239 voliteľov na voľbu nového nemeckého prezidenta. Nového prezidenta zvolili drvivou väčšinou 931 hlasov, ale vyše sto zdržaní a hlasy pre pravicového kandidáta svedčia, že pravica nie je v tomto volebnom roku izolovaná ani na pôde špičkového zhromaždenia, ktoré sa schádza raz za päť rokov. To, samozrejme, vyvoláva otázky, aká bude situácia v septembri pri parlamentných voľbách. Pretože AfD – Alternatíva pre Nemecko, nespočíva na zahľadenosti tejto strany do nemeckej minulosti, ale do vlastnej mocenskej a politickej budúcnosti ako alternatíva terajšej moci a výraz narastajúcej nespokojnosti.

■ NOVÝ PREZIDENT

Voľba viacnásobného ministra zahraničných vecí Franka-Waltera Steinmeiera za prezidenta demonštrovala zľadu kľúčových nemeckých politických strán, osobitne koalície kresťansko-demokratických a sociálnych CDU a CSU so sociálnodemokratickou SPD. Nový prezident vyšiel práve z lona SPD, politicky priamo zo školy kancelára Gerharda Schrödera, bol vedúcim úradu kancelára a mal na starosti o. i. nemecké spravodajské služby. Ide o mimoriadne skúseného politika v čase, keď je o takých

Gratulácie Frankovi-Walterovi Steinmeierovi po zvolení za prezidenta Nemecka.

v terajších medzinárodných pomeroch doslova núdza. Zároveň je politickým odchovancom kancelára, ktorý presadil tvrdé opatrenia, sociálne rezy tzv. Agendy 2010 na prospech ekonomiky, a bol tiež zástancom toho, aby poľnohospodári v nových členských štátoch EÚ nemali rovnaké podmienky a dotácie ako v starých členských štátoch. Jeho odchod po siedmich rokoch v úrade kancelára pripravil nezadržateľný nástup Angely Merkelovej. Pri tom všetkom nový prezident bol.

■ DOHODA STRÁN

Navonok to vyzerá, že nemecká politická trieda sa vzchopila v mene stability, ale zároveň to ukazuje, že nový prezident nie je nadstraničný – voľba bola výrazom dohody medzi

stranami. Nemecká kancelárka po šiestnástich rokoch v úrade nenašla v radoch CDU a CSU dostatok zhody. Sociálni demokrati SPD zasa nemohli kandidovať svojho bezfarebného predsedu Gabriela, aj keď je vicekancelárom a teraz aj ministrom zahraničných vecí. Musel ustúpiť Steinmeierovi. SPD vyšla posilnená z voľieb prezidenta aj pre predvolebnú septembrovú kampaň do 660-členného spolkového snemu. A tam nasadili aj na Slovensku dobre známeho Martina Schulza, sociálneho demokrata a eurodôchodcu, ktorý prišiel do nemeckej kampane rovno zo stoličky predsedu Európskeho parlamentu. Na nečakannej vlne popularity pre sociálnu demokraciu, ktorej pomohla voľba nového prezidenta, sa tak vezie aj

■ KARDINÁLNY PROBLÉM

Komplikovaná situácia je aj dôsledkom prehnane dlhej kampane sesterskej bavorskej CSU, naliehajúcej na stanovenie hornej hranice kvóty na prijímanie utečencov. Tá tvorí dlhodobu najväčšiu politickú problém nemeckej politickej scény. Bavorská CSU na to naliehala dovtedy, kým ju neprikvčila nevyhnutnosť určiť kandidáta do parlamentných voľieb. A vtedy sa ukázalo, že okrem Angely Merkelovej, k oslabenosti ktorej CSU prispela dlhotrvajúcim tlačením k stene, nikto iný nie je. A teraz treba vlastných voličov presvedčiť, že práve ju majú voliť.

Nemecké voľby sú výnimočné aj z medzinárodného hľadiska – silná a stabilná nemecká scéna má byť protiváhou problémov po vystúpení Británie z EÚ, novej americkej politickej prezidenta Trumpa a nárastu potenciálu Číny, a tým aj čínskych ambícií. Podľa americkej štúdie Správa o globálnych rizikách 2017 sú to všetko údaje také globálne problémy, aké tu neboli od konca druhej svetovej vojny. Ak je rok pred nami taký dramatický, tak nemecké voľby a najmä to, ako prebehne nemecká predvolebná kampaň, majú široký medzinárodný význam a Angela Merkelová je údajne ich rizikom.

■ ŠPINA ALEBO NIE?

Voľba nového prezidenta v Nemecku odsunula, ale neodstránila hlavnú otázku: uskutoční sa to podľa amerického vzoru? Už v zárodku sa objavil pokus medializovať, teda po slovensky škandalizovať tlačového tajomníka europarlamentu, teda podriadeného Martina Schulza, že väčšinu roka bol v Berlíne, ale poberal cestovné, čím sa neoprávnene obohatil o šiestnásťtisíc eur. Hneď tento prvý pokus spochybniť vyzývateľa a súperu v zápase o úrad kancelára narazil na odpor práve s poukazovaním nedopustiť v Nemecku opakovanie špinavých trikov a lži z americkej kampane. Ako sa to do septembra vyvinie? To bude kľúčová otázka.

NA MARGO

Predseda Európskej komisie Jean Claude Juncker, teda najvyšší úradník a politik Únie dvadsiatich siedmich štátov, má pochybnosti o tom, či Únia prežije? Teda či prežije v tej podobe, v akej spoločenstvo spolupracuje dnes. Jeden z najskúsenejších európskych politikov s dlhoročným prehľadom o pomeroch vo vrcholoch európskej politiky a intrigách má vážne pochybnosti a verejne o nich hovorí. Na Slovensku Junckera poznáme o. i. aj ako predstaviteľa ľudovcov – najväčšieho poslaneckého klubu v europarlamente, kam patrili KDH aj SDKÚ. Práve tieto strany prišiel podporiť, keď aj Únii išlo o zásadný zvrzat na Slovensku v roku 1998.

Junckerove pochybnosti

Teraz s veľkým, niekoľko-ročným predstihom úplne nečakane sa verejne vyjadril, že už po skončení tohto volebného obdobia nemieni kandidovať ešte raz. Pohľad na pomery v Únii totiž jasne ukazujú, že potrebuje reformu, a tým aj celkom jasne inú politickú generáciu, iný priestor pre národné úsilia jednotlivých štátov. Ako sa vyjadril v poslednej volebnej kampani, v posledných voľbách sa opäť zaľúbil tak do Európy, ako aj do jej mnohorakosti, ale toto sa už nebude opakovať.

Juncker má pochybnosti o tom, či dvadsaťsedem terajších štátov Únie si počas procesu vystupovania Veľkej Británie, tzv. brexitu, udržia jednotu, mohli by sme povedať svornosť. Neočakáva hviezdnu hodinu Európy, kde by sa ukázala jednota, spoločný postup. Skôr si myslí, že Briti počas celého niekoľkoročného procesu Úniu rozdelia. Pri rokovaniach budú sľubovať iné krajiny A, inak budú hovoriť s krajinou B a zasa inak s krajinou C. S každým štátom budú hovoriť inak v úsilí štáty EÚ od seba oddeliť a rozdeliť aj Úniu. A obáva sa, že to Britov nebude stať veľkú námahu. Je to teda koniec jednej éry.

Zároveň vyhlásil, že pokiaľ ide o zahraničnoobchodnú politiku, kým je Británia členským štátom EÚ, je to v rukách Európskej komisie a varoval Britov pred tým, aby sa pokúšali o dvojstranné dohody s jednotlivými štátmi. Týmto skúsený a všetkými politickými masťami mazaný politik po prvý raz odhalil zákulisie tvrdeho a zrejme aj bezohľadného boja, ktorý Európu očakáva. Inak by predseda verejne svojimi pochybnosťami nemobilizoval ostražitosť.

Predseda EK J. C. Juncker veľmi dobre vie, že veľký poker hrali Briti aj pred referendumom o vystúpení z EÚ, a vie veľmi dobre, že Briti čakali ústupky. Predseda britskej vlády Cameron, ktorý spojil s referendumom svoj politický osud, sa dnes netají tým, že Únia nič neponúkla, čo by mu pomohlo v referende vyhrať a z EÚ nevystupovať. Dôvod je veľmi konkrétny – neústupčivosť nemeckej kancelárky. Pritom s Britániou odíde druhý najsilnejší štát a vojenská mocnosť.

Zároveň v tom istom čase nemecká kancelárka začala hovoriť o Európe rozličných rýchlostí. A kto nebude stíhať proces integrácie? Samozrejme najmä slabé južné štáty, Gréckom počínajúc. Junckerove pochybnosti nemôžu neostať bez vplyvu na slovenskú tak verejnú, ako aj politickú mienku.

(ddk)

Veľkolepá Slovanská epopeja aj s kráľom Svätoplukom na Ďalekom východe

Japoncov a Číňanov udivuje Slovanská epopeja

Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

Ojedinelé geniálne dielo – dvadsať veľkorozmerných obrazov o dejinách Slovanov, po prvý raz opúšťa Čechy a putuje na turné najprv do Japonska a potom do Čínskej ľudovej republiky. Je to najstrhujúcejší súbor obrazov o najvýznamnejších udalostiach v živote Slovanov. Nikto iný taký súbor nestvoril. „Protiv Slovanskej epopeji sme všetci maličky,“ konštatoval John, vnuk maliara Alfonsa Muchu.

Podľa Muchovho vnuka je to vrchol umelcovho diela nielen ako maliara, ale aj preto, že je to posolstvo o Slovanoch, posolstvo slovanstva. Dielo malo dramatické osudy a dodnes sa oň vedú spory. Dvadsať veľkorozmerných autorových plátien ukazuje nesmierny zdvih národného citenia po rozpade monarchie v roku 1918, pre ktorý bolo treba nájsť výraz aj vo výtvarnom umení. To je po veľkých zvrzatoch vždy prirodzené. Vznik nového štátu našiel v Muchovi umelca, ktorý ho oslávil zobrazením slovanských dejín. Takouto apoteózou je obraz s rozmermi šesť krát osem metrov, ktorý tematicky korešponduje so zavedením slovanskej liturgie – Chváľte Pána v rodnom jazyku. Je to oslava skutkov sv. Cyrila a Metoda a zobrazuje čítanie pápežskej buly kráľovi Svätoplukovi, pričom sa nad touto scénou vznášajú štyri postavy v kráľovskom háve, ktoré znázorňujú ruských a bulharských panovníkov, podporovateľov slovanskej liturgie. V inej časti obrazu stojí v spoločnosti pravoslávneho patriarchu Svätoplukov predchodca Rastislav, ktorý pozval byzantskú misiu na Veľkú Moravu. Je to len jedna z veľkolepých, kompozične vynachádzavých, objavných scén. Všetky vyžadujú čas a dobrú pozíciu na vnímanie, aby ste mohli naplno vidieť, pochopiť a precítiť

tú energiu, ktorá dnes z Muchovho diela vyžaruje

■ SLOVANSKÁ LITERATÚRA

Cyrl a Metod sú postavami aj na ďalšom obraze, ktorý približuje osudy ich učeníkov po vyhnaní z Veľkej Moravy; je na ňom aj podobizň bulharského cára Simeona, pôvodne mnícha, zakladateľa slovanskej literatúry. Ďalšia obrazová kompozícia je venovaná formovaniu Zväzu slovanských panovníkov, panovníckych dynastií, na ďalšom je zobrazená korunovácia srbského cára Dušana za východorímskeho cisára, lebo bol korunovaný aj v Grécku, zrejme v Solúne. Názov obrazu dopĺňa veta Slovanský zákonník, pretože na území, kde vládol, zaviedol cár Dušan novú legislatívu, ktorá sa potom rozšírila po celej rímskej ríši.

Alfons Mucha nás takto vedie celými dejinami Slovanov, osudmi svätcov, panovníkov i prostého ľudu, dejmi a udalosťami okolo konkrétnych postáv. Jedno z plátien zobrazuje obranu Szigetu pred Turkami Mikulášom Zrínskym a jeho vojskom. Obraz sa týka udalosti v roku 1566, ale keď si všimneme dátum jeho vzniku – rok 1914, plne pochopíme ďalšie súvislosti. Rovnakou symbolikou dýcha dielo Zrušenie nevolníctva na Rusi s chýrnym moskovským Chrámom Vasila Blaženého

Apotheosis of the Slavs by Alfons Mucha.

v zadnom pláne. Dielo zobrazuje strach a neistotu z budúcnosti a obrovské, priepastné sociálne rozdiely. Masová scéna v popredí ich výrečne demonštruje, pričom v tomto diele na rozdiel od iných dominujú hmly, utápa sa v sivých valéroch v nejasnej perspektíve, čo naznačuje neistú budúcnosť krajiny.

■ NEUTÍCHAJÚCI SPOR

Muchov slovanský cyklus nielenže zobrazuje pohnuté dejiny, ale aj obrazy samotné majú dramatické

osudy. V roku 1939 ich v čase hrozacej okupácie Čiech a Moravy ukryli na dvoch miestach. Po vojne neboli o ne záujem a až po takmer dvadsiatich rokoch, v roku 1963, ich previezli do chátrajúceho zámku v Moravskom Krumlove, aby ich zreštaurovali. Obnovené zásahy sa vydarili, ale obrazy na dlhé desaťročia zmizli z očí verejnosti – patrili ku koloritu poľnohospodárskeho učilišťa sídliaceho v zámku. Muchovu Slovanskú epopeju „objavili“ milovníci umenia opäť až po roku 1989, keď škola zanikla a do Moravského Krumlova prichádzali vďaka hold dielu i umelcovi tisícky návštevníkov. Lenže s nastupujúcou érou peňazí sa do hry vehementne vložila Praha s argumentáciou, že obdivovaný Mucha potrebuje dôstojné výstavné priestory. Pre Slovanskú epopeju ich našli v pražskom Veľtržnom paláci. Moravský Krumlov tak prišiel nielen o nebyvalú turistickú atrakciu, ale aj o morálny rozmer opatrovateľa či ochrancu obrazov. Rozho-rel sa spor o navrátenie diel, pričom každá zo strán má svoju argumentáciu. Záujem Japonska a ČLR je nielen vysvedčením unikátnosti Muchovho diela, ale aj potvrdením osobitosti a interestantnosti toho, čo Slovanská epopeja zobrazuje, a tých, ktorým je venovaná. Pravda, dnes sa ešte stále nevie, komu a do akých priestorov sa obrazy z Ďalekého východu vrátia.

S jubilujúcim spisovateľom Mirom PIUSOM o tom, čo ho ľudsky i literárne poznačilo

Zostáva verný dejinám a rodnému kraju

Zhovárал sa Peter VALO – Fotografie: autor

Spisovateľ, historik a básnik Miroslav PIUS 16. februára oslávil životné jubileum – sedemdesiatpäť rokov. Za komunizmu založil ilegálnu skupinu historikov, ktorí videli slovenské dejiny ináč, ako si to prial režim. Po intervencii vojsk Varšavskej zmluvy sa ocitol medzi neziaducimi autormi. Po prevrate v novembri 1989 sa nedal na politickú dráhu, na akú mal morálne právo, ale pokračoval ako historik a spisovateľ. Jeho svedectvom sú knižky pre deti, diela z oblasti beletrie, literatúry faktu a eseje.

Literárny rozlet básnika Mira PIUSA zlomili ruské tanky a normalizácia takmer pochovala – ale nevzdal sa.

• Ktoré roky ťa poznačili najviac?

Určite to bolo obdobie šesťdesiatych rokov minulého storočia. Jeho idey a sociálno-politické názory sme doteraz dostatočne nespracovali. To sa, bohužiaľ, netýka len slovenských vysokoškolákov, ale najmä historikov. Roky 1968 – 1969 považujem za najvýznamnejšie v našich novodobých dejinách. Niečo naznačil knižný dokument Mikuláša Šoóša Roky nádeje 1968 – 1969. Študentské politické aktivity. V roku 1963 sme sa ako vysokoškoláci po prvý raz verejne stretli na Devine. Oslávili sme výstup štúrovcov na toto miesto. Tu sme si zaspievali Kuzmányho hymnus Kto za pravdu horí. Tým, čo nepoznali slová tejto prekrásnej hymnickej piesne, som rozdal texty. V roku 1965 sme spolu s kolegom Jánom Trubanom na FF UK založili historický krúžok, ktorý oživoval rodiače sa slovenské emancipačné hnutie. Rozmýšľali sme o vyváženom štátoprávnom, federatívnom usporiadaní vtedajšej ČSSR.

• Aký bol program vašich stretnutí?

Na besedy sme pozývali Romana Kaliského, Ladislava Mňačka, Mieroslava Hyska, Pavla Števčeka, Dalibora Krnu... Oni ovplyvňovali moje myslenie. Boli to významné osobnosti, na ktoré dnes bohapusto zabúdame. Vyrástal som na článkoch v Kultúrnom živote, ktoré formovali moje myslenie.

• V roku 1965 si sa dostal do konfliktu s neskorším veľkým inkvizиторom Ľudovítom Pezlárom. Kto ti vtedy pomohol?

V roku 1965 nám po dlhom čase povolili Študentský karneval bratislavských vysokoškolákov. Chceli sme zosmiešniť nepriateľa Slovákov, generálneho tajomníka ÚV KSČ a prezidenta republiky Antonína Novotného. Vyrobili sme transparent s nápisom: „Soudruzi, uděltejte si karneval, ja vám věřím.“ Tieto jeho slová deň pred karnevalom uverejnil denník Mladá fronta. Transparent sme niesli za živým oslom, ktorého si kolegovia telocvikári požíkali

v bratislavskej ZOO. Odrazu sa pri nás objavili čudní ľudkovia. Dôrazne nás napomínali, aby sme transparent odložili. Neurobili sme to. Nejaký čas sme ho chránili, ale neskôr nám ho vytrhli z rúk a bolo zle-nedobre. Na koberec si ma zavolať prodekan Ľudovít Pezlár (neskorší normalizačný tajomník ÚV KSS). Oznámil mi, že vyletím zo štúdia. Bol som v treťom ročníku. Nuž, nebolo mi všetko jedno. Utrápený som sa postážoval vedúcemu katedry histórie profesorovi Milošovi Gosiorovskému. Predtým som do jeho kabinetu tajne chodieval spolu s ďalšími proslovensky orientovanými študentmi. Vedeli sme, že na ÚV KSS odovzdal svoj projekt federatívneho usporiadania štátu. O tomto fakte sa dnes vôbec nehovorí. Gosiorovský upadol do nemilosti. Zakázali mu prednášať. Potešilo ho, keď sme mu vyjadrili solidaritu. Teraz mi kompliment vrátil. Na ÚV KSS mal ešte kontakty, cez ktoré dosiahol, že ma rozzúrený Pezlár nedokázal vyhodit' z školy. Obišlo sa to prisným napomenutím...

• Mal si aj kontakty s Miroslavom Váikom...

Spolu s inými začínajúcimi básnikmi som uverejňoval svoje verše v mesačníku Mladá tvorba. Stretávali sme sa v redakcii na Štefánikovej ulici. V roku 1963 tu vyšiel manifest básnickej skupiny Osamelí bežci, krátko po ňom zverejnili manifest básnickej skupiny Pokrvní alebo aj Univerzitní básnici. Jeho autorom som bol ja. Organizovali sme večerné čítania poézie vysokoškolákom v Bratislave i mimo nej. Boli to krásne časy. Raz sme pozvali básnika Mira Váika. Mal za sebou viacero úspešných zbierok poézie. Jeho otázka nás fascinovala. Pozorne si vypočul všetko, čo sme mu prečítali. Potom sme trochu popíjali. Válek sa ku mne naklonil a potichu mi povedal: „Miro, voláš sa tak ako ja, prečo už nemáš debut?“ Zaskočil ma. Na také čosi som sa necítil, ale nedalo mi, zhryžalo ma to vo dne v noci, kým mi v Smene nevydali knižku poézie s názvom Pyrománia.

• Písal si aj pre študentský časopis ECHO.

Na jar v roku 1968 pred ukončením štúdia som tam uverejnil niekoľko článkov. Ani obsah časopisu ECHO, ktorý vychádzal krátko, historici neanalyzovali a verejnosť o ňom nevie skoro nič. Z mojich článkov boli najbojovnejšie dva: Kto chce zničiť Kartágo a Bohovia sa nedelia o moc. Odcitujem len myšlienku z druhého: „Za najzákladnejší nedostatok súčasného vývoja považujem to, že komunisti nepochopili nutnosť opozície, ktorá by sa spolu s nimi delila o moc.“

• Po promócií si nastúpil do bratislavského rozhlasu ako literárny redaktor. Potom prišiel august 1968...

Videl som na ulici tanky. Myslel som si, že sa mi sníva alebo nakrúcajú vojnový film. Bol to obrovský šok. Robil som literárneho redaktora v rozhlase. Bezradne sme postávali pred vchodom na Zochovej ulici, ktorý strážili ruskí vojaci. Pozbieral som odvahu. Vojakovi som ukázal služobný preukaz. Na prevapenie ustúpil. Zúfalo som hľadal štátnu vlajku. Chcel som ju vyniesť von a povzbudiť ľudí, čo stáli pred vchodom a čakali, že k nim niekto prehovorí, dodá im nádej a sníme z nich strach, ktorý mali v očiach i v tvárach... Boli plní strachu. Napokon som vlajku našiel. Ako nevestu som ju v náručí vyniesol von. Dav zajasal. Cítil som, že strach opadol. Stál tam Domino Tatarka. Vyzvali sme ho, aby prehovoril. Hovoril o obci Božej a o krutosti, ktorá príde. Po ňom hovorili aj kolegovia, redaktori z rozhlasu. Na druhý deň som zbieral letáky a nosil ich do ilegálneho vysielania. Hlásateľ Andrej Nemček ich s kolegami čítal na mikrofón. Keď som na treťom poschodí filozofickej fakulty rozmnožoval letáky, ruskí vojaci zastrelili Danku Košanovú. Videli som, ako ju odváža sanitka a na zemi bola kaluž jej mladej krvi...

• Spomínaš si na stretnutie s eštibákmi?

Bolo to na jar v roku 1969. Predvolali ma na výsluch na Račiansku.

Opakovane sa spytovali: „Ste členom tajnej ozbrojenej skupiny na FF UK?“ Bola to somarina. Za normálnych okolností by som sa zasmial. Žiadna taká skupina neexistovala. Vyhrážali sa, chceli mi nahnať strach. Boli skalopecne presvedčení, že tú skupinu viem. Po troch hodinách vyšetrovateľ naďatľoval na stroji zápis. Keď mi ho dal prečítať, škodoradostne som mu navrhol: „Máte tu veľa pravopisných chýb. Oprávím vám ich.“ Myslel som si, že ma zabije. Viac ma už na Račiansku nepozvali.

• S vedúcim tajomníkom ÚV KSS a neskôr prezidentom Gustávom Husákom si tiež korešpondoval. Aká bola jeho reakcia?

Boli to dva listy. Prvý som napísal na sklonku roku 1969, keď bol prvým tajomníkom ÚV KSS a podrazil ľudí, čo mu pomáhali, keď ho prepustili z väzenia, do ktorého ho strčili jeho vlastní. Zaútočil na Pavla Števčeka, Romana Kaliského, Ľudovíta Zvaru a Jozefa Gracu. Oboril sa na študentov, čo pripravil v aule univerzity pietnu spomienku na Jána Palacha. Druhý list som mu poslal v roku 1976. Žiadal som ho o umožnenie odchodu do exilu, pretože vo svojej vlasti nedokážem žiť. Po druhom liste nariadil pracovníkom ÚV KSS, aby ma prijali a vypočuli. A tak sa aj stalo, ale bolo to na nič...

• Viedol si život samizdatového autora. Čo ho charakterizovalo?

Samizdat pod názvom Ťarcha a milosť som rozmnožil v roku 1976 na rotaprintovej mašinke tajne. Stokusov som rozposlal ľuďom, o ktorých som predpokladal, že s tým nebudú utekať na ŠTB... Aký bol život samizdatového autora? Stačí pár faktov. V roku 1970 mi napísali z redakcie Mladej tvorby: „Vážený pán Pius, vraciame vám príspevok, ktorý sme, žiaľ, nemohli uverejniť.“ Z Matice slovenskej zase: „Prijali sme vašu ponuku a pozvali sme vás na tohoročný večer pri Vajanskom. Žiaľ, po konzultácii so ZSS naše pozvanie odvolávame.“ Odmietnutia sa len tak hrnuli. Ešte horšie to bolo s prácou. Ak som chcel žiť, musel som niekde pracovať. Z rozhlasu ma vyhodili, rovnako z každej práce, keď sa dozvedeli, čo som v roku 1968 robil. V divadielku U Rolanda som rozkladal na predstavenia stoličky, robil som v Dimitrovke, najčastejšie som pracoval ako brigádnik, vždy len na dobu určitú. Situácia sa zhoršila, keď vyšla kniha Vasilu Biľaka Čierne na bielom, kde označil „echárov“ za „protisovietske, protistranické a protisocialistické živly“. Proti tomu nebolo nijakej obrany.

• Máš kredit človeka, ktorému totalitný režim ublížil. Diskriminová ťa celých dvadsať rokov. Po roku 1989 si mal morálne právo ísť do politiky. Prečo si sa rozhodol ináč?

Politicky som sa angažoval vo VPN, ale robiť politiku profesionálne, to nie. V roku 1990 ma plne rehabilitovali. Mal som plný šuplík nevydaných rukopisov. Nastal čas, aby uzreli svetlo sveta. Začal som ich triediť a kriticky posudzovať, čo z nich odolalo času. Postupne vychádzalo to, čo bolo dvadsať rokov zakázané. Bol som hladný a smädny ako autor.

• Život spisovateľa na dedine – aký je?

Ja som „dedinský chlapec“. Vyrástol som na dedine. Vracal som sa do rodného domu. Často spomíname pojmy: dom, domov, doma. Niekde môžeš mať dom, ale nie je to tvoj domov. Domov je tam, kde si doma, kde máš nevysvetliteľný

pocit absolútneho pokoja a splynutia s vesmírom. Opravil som starorodičovský dom. V roku 2002 som opustil Bratislavu a vrátil sa domov. Odvtedy tam žijem, rozmýšľam a píšem. Dýcham čistý vzduch, na jar si zájdem do lesa vdychovať omamnú vôňu rozkvitnutých agátov. To sa nedá nahradiť ničím.

• V ostatnom čase sa venuješ dejinám, prečo?

Dejiny som vyštudoval. Vždy som mal k nim blízko. Keď som prišiel domov, povedal som si, budem robiť literatúru faktu a odkryjem zabudnuté dejiny rodného Požitavia a Pohronia. Do povedomia rodákov som vrátil bitku s Turkami na Veľkovožokanskom poli z roku 1652, pukanskú keramiku, najstaršie kostoly na Požitaví a Pohroní, mohly z doby bronzovej, našu Nemčianiansku Venušu, archeologické artefakty požitavských dedín, ktoré by ostali navždy zabudnuté.

• Tvoj život bol spojený s Maticou slovenskou. Platí to aj dnes?

V Zlatých Moravciach sme obnovili Miestny odbor Matice slovenskej a z mojej iniciatívy založili historický odbor. Sme v ňom viacerí, čo sa zaoberáme regionálnou históriou. Za totality sa jej nevenovala skoro nijaká pozornosť. Európa nemôže smerovať ku globalizácii, ale naopak: k zdôrazňovaniu zvláštností, osobitností, teda k regiónom. Budúca Európa bude Európou regiónov, a nie štátov. V mestskej knižnici krstíme knihy našich členov a sympatizantov. Organizujeme slávnosti pri výročiach slovenských dejateľov a regionálnych osobností, ktoré sa zaslúžili o pozdvihnutie Požitavia.

MIROSLAV PIUS sa narodil

16. februára 1942 v Novej Vsi nad Žitavou. Po absolvovaní Pedagogickej školy v Leviciach učiteľoval v Starom Tekove. V rokoch 1963 – 1968 študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Zapojoval sa do zápasu za „socializmus s ľudskou tvárou“. Po promócií nastúpil do rozhlasu ako literárny redaktor. Po 21. auguste 1968 pracoval vo vysielaní proti okupačným vojskám v ilegálnom štúdiu Mesto na Dunaji. V roku 1970 musel z rozhlasu odísť. Zakázali mu publikovať a vykonávať profesiu, ktorú vyštudoval. Po „nežnej revolúcii“ pracoval na ministerstve školstva, potom na ministerstve kultúry ako generálny riaditeľ Národného osvetového centra a neskôr ako riaditeľ Domu Matice slovenskej v Bratislave. Od roku 2002 žije v Nemčianoch.

V roku 1965 debutoval básnickou zbierkou Pyrománia. Neskôr vydal zbierky: Cesta až na koniec smrti (1970), samizdatová Ťarcha a milosť (1976), Vášne a smútky (1997), Srdce mi horí v ohni (1998).

Deťom venoval prózu Dobrodružstvá obra zubra. Beletriu obohatil o prózy Chlapec na bielom koni (1996), Tri ženy (1995), Záznam o vnútornom exile (2002), historický román Zvonovina (2012).

Do knižnice literatúry faktu prispel dielami: Turci v Tekovskej župe (2004), Ruky a hlina (2005), Kronika znovobjaveného času (2007), Čakanskí bronzoví bojovníci (2008), Najstaršie kostoly na Ponitří, Požitaví a Pohroní (2008), Nemčianany v premenách času – Zlatá kniha o našich predkoch (so spoluautormi; 2009), Bohovia nesmú zomrieť – Prvé stopy bohov pod Slovenskou bránou (2011), Vstupovanie do času (archeologická encyklopédia; 2013).

Slovenské povedomie pozdvihol esejami: Ján Francisci Rimavský(1977), Poslední svätci romantizmu (1998) a Od mýtov k rozprávkam (2012). Je nositeľom Veľkej medaily sv. Gorazda MŠ SR a medaily Daniela Licharda MK SR.

Tie isté potraviny nie sú na Slovensku a v Rakúsku kvalitou rovnaké Bruselu predostrieme jasné dôkazy

Ivan BROŽÍK – Foto: internet

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR (MPRV SR) zadalo Štátnej veterinárnej a potravinovej správe SR (ŠVPS SR) úlohu porovnať kvalitu potravinárskych výrobkov predávaných pod rovnakým názvom a rovnakou značkou na území Rakúskej a Slovenskej republiky. Výsledky sú priam poburujúce. Až polovica rovnakých produktov je kvalitatívne iná! Vedeli sme to všetci, ale chýbali dôkazy. Teraz však už existujú. ŠVPS SR vykonala v novembri 2016 odber vzoriek v maloobchodných prevádzkach v Bratislave a nákup rovnakých výrobkov v Rakúsku v obciach Kitzsee a Hainburg.

Následne bolo vykonané dôkladné senzorké a analytické posudzovanie výrobkov v Štátnom veterinárnom a potravinovom ústave v Dolnom Kubíne. Dovedna tu porovnávali dvadsaťdva potravinárskych výrobkov.

■ VÝSLEDOK POBÚRIL

Tá istá značka, ten istý výrobok, ale iné zloženie. Takmer pri polovici testovaných výrobkov laboratórne testy potvrdili, že v Rakúsku sú rovnaké potraviny nadnárodných výrobcov kvalitnejšie ako tie, čo sa predávajú na Slovensku.

„Od môjho nástupu do vedenia rezortu som sa pravidelne stretávala s témou rozdielnej kvality potravín u nás a v západných krajinách. Ide o produkty nadnárodných spoločností, ktoré sa volajú rovnako, majú rovnaký obal, a predsa majú rôzne zloženie. Doteraz sme však narážali na nedostatok údajov,“ povedala na margo zverejnenia výsledkov testov Gabriela Matečná, ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. „Tie potvrdili obavy, ktoré som už viackrát komunikovala na európskej pôde,“ dodala a pokračovala: „Až pri polovici výrobkov sme našli výrazné rozdiely značne ovplyvňujúce ich kvalitu. To všetko v neprospech medzinárodných produktov predávaných na Slovensku.“ Išlo najmä o nižší podiel mäsa, vyšší podiel tukov, umelé náhrady cukru, množstvo konzervačných látok či nižšiu gramáž, ale aj viac vody v mrazených rybách na úkor hmotností ich mäsa.

■ DVOJAKÝ METER

Spotrebiteľ očakáva rovnakú kvalitu tej istej značky bez ohľadu na krajinu výroby alebo nákupu. Argument, že spotrebiteľ uprednostňuje rozličné regionálne chute, neobsto-

Aj napohľad nevinná mozzarella je u rakúskych susedov kvalitnejšia – má menej vody.

Slovenský spotrebiteľ určite neočakáva umelé sladidlá a farbivá, viac éčok alebo menší podiel mäsa ako ten rakúsky. Sme azda o polovicu horší?!

Už v rámci slovenského predsedníctva v Rade EÚ Slovensko ešte vlni upozorňovalo Európsku komisiu na problém dvojakej kvality potravín, ktorému čelíme spolu s ďalšími krajinami strednej a východnej Európy. Zámer porovnať české výrobky s výrobkami západných susedov ohlásil začiatkom februára už aj český minister pôdohospodárstva Marian Jurečka.

„Zamerali sme sa na čo najširší sortiment: mliečne produkty, mäsové a rybacie výrobky, čokoládové a pekárenské výrobky, nápoje, kávu, koreniacu zmes, koreninu a čaj. V senzorkých skúškach sa hodnotila farba, konzistencia, vôňa, chuť a celkový vzhľad.“ To o vyhodnotení testov povedal Jozef Bireš, ústredný riaditeľ Štátnej veterinárnej

a potravinovej správy SR. Veterinári pri jednotlivých skupinách vykonali laboratórne analýzy niektorých kvalitatívnych ukazovateľov. Išlo napríklad o obsah mäsa v mäsových výrobkoch, obsah tuku a bielkovín v mliečnych výrobkoch, obsah kakaovej hmoty v čokoládach, pevný podiel – hmotnosť konkrétneho výrobku z celkovej hmotnosti (napríklad syry v náleve – v „našej“ Mozzarelle bolo oveľa viac vody ako v rakúskej), prítomnosť aditívnych látok – konzervačných, sladidiel a farbív.

■ NIE NEALKU!

Najhoršie v teste obstáli nealkoholické nápoje (v produktoch nadnárodných značiek pre slovenských zákazníkov bolo viac sladidiel a konzervačných látok), koreniny (bola zaznamenaná vyššia vlhkosť, väčší podiel drviny a menší podiel prírodného farbiva), čaje (vrecúška u nás sú s nižšou gramážou, nižšou intenzitou vône a chuti) a mäsové

výrobky (menší percentuálny podiel mäsa pre zákazníkov na Slovensku).

Ministerstvo pôdohospodárstva upozorňuje spotrebiteľov, aby pozorne čítali etikety na kupovaných výrobkoch a nepodľahli marketingovým praktikám predajcov.

„Všetkým spotrebiteľom odporúčam, aby uprednostňovali slovenské produkty. Môžeme sa predsa pochváliť kvalitnými domácimi výrobkami,“ zdôraznila ministerka Gabriela Matečná. „Vyzývam zároveň všetkých nadnárodných výrobcov potravín, aby v rámci spoločného európskeho trhu prestali vytvárať dve triedy spotrebiteľov. Značka má byť zárukou istej úrovne kvality, ak to tak nie je, treba sa zamyslieť nad jej dôveryhodnosťou.“

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR sa preto bude témou dvojakej kvality potravín naďalej intenzívne zaoberať a výsledky výskumu predloží Európskej komisii. Tentoraz už v podobe nezvratných dôkazov. Ak má totiž v Únii platiť jednota zákonov, noriem a zvyklostí, potom musí platiť vo všetkých jej členských krajinách bez výnimky. Tu je celkom prirodzené, že aktivity Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, ako aj Štátnej veterinárnej a potravinovej správy SR majú oprávnenú podporu oklamáných a rozhorčených slovenských zákazníkov.

Prakticky od vstupu do Európskej únie boli slovenskí pestovatelia, chovatelia a producenti potravín konfrontovaní s „legislatívou Únie“, ktorá im prísne zakazovala uprednostňovať ich produkty na našom domacom trhu. Mnohých z nich takáto prísnosť doslova ekonomicky zlikvidovala. Dochádzalo a dochádza k strate pracovných miest, k poklesu potravinovej sebestačnosti, ale zároveň aj k likvidácii možností pre slovenského zákazníka, aby si v predajniach mohol vybrať taký tovar, aký uprednostňuje. Zdravý a kvalitný. Testy však dokázali, že sme nútení nakupovať menej kvalitný a zdraviu menej prospešný. Záhadou pritom zostáva, že pri cenovom porovnaní nejde o takmer nijaké rozdiely. Priam to navodzuje povzdych, že sme ako druhotriedni občania Európskej únie ešte aj úmyselne okradaní zo strany nadnárodných výrobcov testovaných potravín.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

V dorozumívaní sa stretávame s rozmanitým uplatňovaním slovesa špekulovať. Podstatné mená špekulácia, špekulantstvo, špekulant a prídavné mená špekulačný, špekulantský, špekulatívny sa v praxi prijímajú rozlične, rozpačito, často so zhoršujúcim až hanlivým vymedzením. Pomenovania odrážajú latinský pôvod, občas s neskôr navrstvenými nemeckými črtami (špekulírovať). Dnes pri používaní týchto slov však zaznamenávame významové prieniky a štylistické posuny.

Špekulovanie nie je len špekulantstvom

Východiskovým, motivujúcim slovom uvedených podôb je sloveso speculo s významami „1. pozeráť sa, 2. skúmať, skúšať čosi, 3. myslieť na niečo“. Uplatnenie tretieho okruhu „premyšľanie, uvažovanie“ s väzbami na tvary špekulácia, špekulírovanie nachádzame aj v písomných pamiatkach z nášho územia zo 17. – 18. storočia: „... sem tobe k tweg speculacij obzwlassnu pričynnu zawdal“; „melancholiczka dusse ma se od mnohego speculirowanj chraniť a zdržovati“ (Historický slovník slovenského jazyka V). Pojem sa neskôr v trhovej oblasti rozšíril: špekulácia „1. obchodovanie s cieľom ľahkého a rýchleho obohacovania, 2. prospechárska, vypočítavá činnosť“. Akiste pod vplyvom tohto rozvinutia sa k významu „premyšľanie, uvažovanie“ pridružili ďalšie príznamy: špekulácia „premyšľanie odtrhnuté od skutočnosti, od praxe; vymýšľanie“ (hanlivé); špekulant „mudrlant, výmyselník“ (expresívne); špekulovať „nereálne premýšľať, mudrovať“ (hanlivé). Niektoré významy pritom ostali bez štylistického príznamu: špekulatívny „1. spočívajúci na abstraktnom myslení odtrhnutom od praxe, 2. hlbavý“; špekulovať „príliš mnoho o dačom premýšľať, hľbať“ (Slovník cudzích slov).

Elektronická databáza textov Slovenský národný korpus (bližšie pozri <http://korpus.juls.savba.sk>) pri slove špekulovať zaznamenáva takmer štyri tisícky dokladov na jeho výskyt v denníkoch a týždenníkoch, miestnych periodikách, odborných časopisoch a pod. Pri porovnaní príkladov zisťujeme, že významy slova špekulovať sa viažu na vymedzenú komunikačnú sféru, a teda na príslušný žáner. V hospodárskej oblasti pomenovanie nesie štylistický príznam odbornosti: Vo financiách sa špekulovať nevyplatí. Ak chcete špekulovať proti euru, dávajte si na svoje peniaze pozor. Ekonóm radí špekulovať na strmý rast cien pšenice a ryže. V novinárskom prostredí – politickom, ekonomickom, ale aj športovom spravodajstve a publicistike – sa pomenovanie špekulovať používa s citovým príznamom, hlási sa k živému ústnemu dorozumievaniu, avšak už bez zhoršujúceho či hanlivého vymedzenia: V jeseni začali médiá špekulovať o odchode jednej z najväčších firiem zo Slovenska. Nechceli sme špekulovať s prenechaním bodov. Víťaz prestal striedať a začal špekulovať. Nadobudnutý príznam hovorovosti potvrdzuje previazanosť s pôvodným významom „myslieť na niečo“. Cez žurnalistické dvierka mu otvára vstup do širšej skupiny textov: Museli sme doma špekulovať, ako pôjdeme ku krstnej na návštevu. O tom, čo sa stalo, môžeme zatiaľ iba špekulovať. O tom sa dá len špekulovať.

Vladimír PATRÁŠ
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie Filozofická fakulta
UMB v Banskej Bystrici

Plynovodu Bratstvo, ktorý mal zvýšiť tranzit cez naše územie, zvoní umieračik Slovensko môže prísť o významné finančné príjmy

Štefan ZLATOŠ – Foto: internet

Ruská Štátna дума schválila ratifikáciu dohody medzi Ruskom a Tureckom o výstavbe dvoch radov plynovodu Turkish Stream. Gazprom súčasne zvýšil svoje investície do výstavby Nord Streamu 2. Plynovod Bratstvo, ktorého trasa vedie cez Ukrajinu na Slovensko a ďalej na západ do Európy, čoskoro stratí pre Rusko akýkoľvek význam. Dohoda o plynovode Turkish Stream, ktorú ratifikovala ruská Štátna дума (dolná komora parlamentu), bola uzavretá na tridsať rokov s možnosťou jej predĺženia každých päť rokov po uplynutí tejto lehoty.

Podľa agentúry TASS predseda Výboru pre medzinárodné záležitosti ruskej Štátnej dумы Leonid Sluckij už pred hlasovaním dúfal, že Duma dokonca bude „jednomyselne“ ratifikovať dohodu medzi Ruskom a Tureckom o projekte plynovodu Turkish Stream.

■ CEZ MORE

„Ratifikácia zmluvy Turkish Stream je významným infraštruktúrnym projektom, ktorý bude pridaný do európskej mapy zemného plynu. Dúfajme, že Štátna дума bude jednomyselne ratifikovať tento zásadný projekt,“ vyhlásil Sluckij.

Projekt Turkish Stream predpokladá výstavbu plynovodu cez Čierne more do európskej časti Turecka, ktorý má byť ďalej rozšírený k hranici s Gréckom. Pod morským dnom pôjde asi 910 kilometrov a po pevninskej časti cez Turecko 180 kilometrov. Investície sa odhadujú na 11,4 miliardy eura. Známejší pre nás je Nord Stream 2, kde sú jeho investície vo výške 110,7 miliardy rubľa (v prepočte asi

1,9 miliardy USD), kde je zahrnutá aj výstavba výrobných, skladovacích a prepravných zariadení v oblasti kompresorových staníc Portovaja pri Baltskom mori.

Oba plynovody však znamenajú jediné – úplné odstavenie plynovodu Družba, ktorý vedie cez územie Ukrajiny. V konečnom dôsledku však Slovensko príde o obrovské príjmy z prepravy plynu cez naše územie. „Turecký prúd“ totiž vyústi niekde v priestore medzi Viedňou a Bratislavou a plyn zo „Severného prúdu“ budeme musieť na Slovensko dokonca tlačiť zo západu našej hranice.

■ DRUŽBA SA KONČÍ

Rusko plánuje už čoskoro do Turecka dodávať prostredníctvom Turkish Streamu 63 miliárd kubických metrov plynu, z toho 50 miliárd bude smerovať ďalej na európske trhy. Európski zákazníci si podľa slov šéfa Gazpromu Alexeja Millera majú plyn vyzdvihnúť na turecko-gréckej hranici.

Kadiaľ sa budú uberať ropovody Gazpromu? Asi mimo Slovenska...

Plynovod, ktorý v tomto prípade Gazprom stavia, už nepokračuje z hranice Grécka ďalej do Európskej únie, pretože Gazprom nesmie podľa pravidiel Únie vlastniť súčasne plyn aj plynovod. Takže jediné, čo spraví, je, že na hraniciach s Gréckom ako vstupným bodom do Únie vybuduje

obrovský uzol – hub, na ktorý sa môže ktokoľvek napojiť a odoberať lubovoľné množstvo plynu až do maximálnej kapacity 50 miliárd kubíkov. Gazprom zároveň ohlásil, že po ukončení transportných zmlúv s Ukrajinou v roku 2019 vypne akýkoľvek transport plynu cez Ukrajinu.

Prax RTVS: Každý deň aspoň jedna negatívna správa o Rusku a Vladimírovi Putinovi

Zdravý rozum atakuje sústredené balamutenie

Ivan BROŽÍK – Foto: archív autora

„Môžu sa zbláznit' zo svojich konšpiračných teórií a zo slepej nenávisťi.“ To je jeden z najnovších výrokov amerického prezidenta Donalda Trumpa na adresu všetkých konšpirátorov, ktorí stále živia predstavu o tom, že Rusko intenzívne zasahovalo do prezidentských volieb v USA. Ťažko použiť iný argument než uvedený citát proti šialenstvu, ktorému ako ochotní päťolizáci prepadli aj mnohí „komentátori“ na Slovensku. Najnovšie, našťastie, utícha ich nadpráca v súvislosti s misiou lietadlovej lode Admirál Kuznecov, symbolu flotily ruského námorníctva. Výrok prezidenta USA Trumpa v tomto prípade nemôže byť výstižnejší.

„Môžu sa zbláznit' zo svojich konšpiračných teórií a zo slepej nenávisťi.“ To je jeden z najnovších výrokov amerického prezidenta Donalda Trumpa na adresu všetkých konšpirátorov, ktorí stále živia predstavu o tom, že Rusko intenzívne zasahovalo do prezidentských volieb v USA. Ťažko použiť iný argument než uvedený citát proti šialenstvu, ktorému ako ochotní päťolizáci prepadli aj mnohí „komentátori“ na Slovensku. Najnovšie, našťastie, utícha ich nadpráca v súvislosti s misiou lietadlovej lode Admirál Kuznecov, symbolu flotily ruského námorníctva. Výrok prezidenta USA Trumpa v tomto prípade nemôže byť výstižnejší.

V období socializmu sa u nás s úsmevom cez slzy šíril vtíp o chlapičkovi, ktorý vyriešil hádanku, prečo niektoré rakety, ktoré lietajú ponad jeho chalupu, majú namaľovanú raz sovietsku a inokedy zas americkú zástavu. Vraj preto, „aby sme vedeli, na ktorú mávať a ktorej sa vyhrážať päšťou“. Presne na takúto obmedzenosť sa dala naviesť armáda „užitočných idiotov“ na Slovensku nielen na súkromných profiloch sociálnych sietí, ale už aj vo verejnom mienkotvornom priestore. Čo je ruské, je zlé, nekvalitné, patrí to do šrotu, rozhodujú o tom opité posádky, padá to z neba a na mori to dymí. Napopak, čo je americké, je in, super, naj, absolútne ok – ako to povedzme

Ruská lietadlová loď Admirál Kuznecov nemá vo svete konkurenciu.

predvádza v rozhlasovom Spektre a inde redaktor Ján Mečiar... Lenže, medzi časmi takýchto propagandistických pretekov a dneškom už prešlo takmer polstoročie.

■ NEVŠIMLI SI

Plavba Admirála Kuznecova bola určite mediálne zaujímavá. Najmä vo vodách prielivu medzi Francúzskom a Veľkou Britániou. Dymil. Má naftový pohon... To je asi tak všetko. Kto na Slovensku si však všimol, žeby sa niekde zjavila podrob-

nejšia informácia o sprievodných plavidlách? Napríklad o ťažkom atómovom križníku Petrovi Veľkom? Ide o najmodernejšie bojové plavidlo, aké vôbec operuje vo svetových moriach, v šoku z jeho parametrov sú všetky mocnosti sveta. Aj preto sa k flotile ruského námorníctva nepretržite približovali lode a lietadlá – ako britský torpédoborec Duncan, britská fregata Richmond, holandská raketová fregata Evertsen a belgická fregata Leopold I. Flotilu okolo Kuznecova veľmi pozorne skúmali lietadlá

Dassault-Breguet BR, 115 Atlantic, prieskumné lietadlo Grumman E-2 Hawkeye (palubové lietadlo rádiolokačného objavovania), prieskumné lietadlo Lockheed P-3 Orion, stíhačky F-16 Fighting Falcon a viacúčelový útočný vrtuľník Westland Lynx. Len pre kopy dymiaceho šrotu to určite nebolo...

■ LEN MIMOCHODOM...

V zozname najväčších lietadlových lodí na svete v aktívnej službe je Admirál Kuznecov druhý v poradí – len o pár metrov za najnovšími lietadlovými loďami námorníctva USA, väčšie sú už len plavidlá triedy Nimitz, z ktorých je na vode iba jeden kus. Francúzska loď Charles de Gaulle alebo talianska Garibaldi sú podstatne menšie. Admirál Kuznecov je však rovnako rýchly ako všetky tieto lode – to taktiež u nás nezaznelo. Iba to, že dymí. A asi už vôbec neprekvapí, že Čína pred niekoľkými dňami spustila na vodu a do operačnej služby uviedla dvojča – sesterskú loď Admirála Kuznecova. Obranné systémy Admirála Kuznecova sú nateraz neprekonateľné a loď sama osebe plným právom nesie označenie aj útočná – jej najnovšie systémy na palube využívajú dokonca magnetické a zvukové systémy, určené na paralyzovanie nepriateľa na vzdialenosť niekoľkých kilometrov.

■ BRITI BEZ PONORIEK

Nedávno sa britská premiérka dozvedela zle utajovanú a šokujúcu správu – celé britské podmorské vojenské loďstvo je vo výslužbe, ponorky nie sú schopné prevádzky. Ani jedna. U nás sa takáto správa prejde takým mlčaním.

Keď sa na sklonku roka udiala v Čiernom mori tragédia, kde po havárii ruského lietadla TU-154

zahynuli členovia súboru Alexandrovi, naši „experti“ okamžite pripísali vinu „starému lietajúcemu šrotu“. To, že najznámejším lietadlám na svete – takzvaným „Air Force One“, s typovým označením VC-25 (v civilnej verzii známe ako trieda B-747) končí práve tento rok pre „starobu“ technická spôsobilosť, už akosi nehrá rolu. Americký prezident na „starom šrote“ predsa nelietal. Lebo nie je ruský prezident. Mimochodom, ten používa oveľa „mladšie“ stroje. Aj keď medzi odborníkmi na letectvo pri posudzovaní i spoľahlivosti veľkosti lietadiel nehrá absolútne nijakú úlohu.

■ MISIA SÝRIA

Mnohým akosi nadošlo, že ruské námorníctvo si v Sýrii otestovalo svoje najmodernejšie zbrojné systémy. Treba zdôrazniť – obranné. Systémy určené na paralyzovanie nepriateľa počas jeho útoku. Ruské námorníctvo sa po rokoch bezradnosti prebralo zo stavu zimného spánku. Postavilo svojou aktivitou do pozornosti všetky výzvedné služby sveta. Iba pár hlupákov na Slovensku sa chvíľku smialo. Hlupákov, ktorí si v kaviarňach liečia svoje komplexy malosti tým, že poukazujú na iných, akí sú nedokonali. To však už, žiaľ, nie je iba témou posudzovania takej či onakej techniky. Že to však má veľmi závažný vplyv na vývoj verejnej mienky, je úplne nepochybné. Zostáva teda stále hľadať odpoveď na otázku, kto má záujem v očiach Slovákov zosmiešniť, znevážiť a v konečnom dôsledku znenávidieť všetko ruské? Presne podľa dispozície, ktorú až okato uplatňuje spravodajstvo verejnoprávnej RTVS: Každý deň aspoň jedna negatívna správa o Rusku!

Je toto v záujme Slovanov? Zatiaľ ide iba o hlúposť. To sa však môže kedykoľvek zvrátiť v niečo oveľa nebezpečnejšie. Pozorný čitateľ si iste všimol, že tento článok nebol iba o technických parametroch nejakých lodí či lietadiel.

Ombudsmanka sa síce tvárila ako nezávislá, ale celý čas nadŕžala opozíciu

Dubovcovú učičkala náruč opozície

Ludovít ŠTEVKO – Foto: Internet

V decembri v roku 2011 bola za vysokého ústavného činiteľa zvolená kandidátka SDKÚ, ktorá sa vo funkcii verejnej ochrankyne práv tvárila ako nezávislá, aj keď po čase vytrvalo robila stranícku politiku. „Je to zlé pre túto funkciu,“ hovoril vtedy Robert Fico a ukázalo sa, že mal pravdu.

Prvý slovenský ombudsman Pavel Kandrác bol tiež stranícky nominant (za HZDS), ale po začiatkových pochybnostiach si vydobyl uznanie a rešpekt politikov naprieč celým politickým spektrom. Politici hodnotili jeho prínos vo funkcii najmä preto, že sa mu podarilo vybudovať na zelenej lúke relatívne lacnú a efektívnu inštitúciu. Aj keď sa tento uznávaný odborník na trestné právo medializoval oveľa menej ako jeho nástupkyňa Jana Dubovcová, výsledky jeho práce boli nepomerne lepšie. Počas svojho pôsobenia v druhom volebnom období urýchlil viac ako dvesto súdnych konaní, v ktorých občania namietali prieťahy, urýchlil rozhodnutia o priznaní dávok sociálnej pomoci, priznaní podpory v nezamestnanosti či primeraného hmotného zabezpečenia v starobe. Jeho úrad sa zameriaval na individuálnu pomoc ľuďom v núdzi, za čo si vyslúžil veľké uznanie slovenských občanov. O zásluhách tohto muža sa vtedy v médiách nehovorilo, nebolo to zvykom, a dnes po rokoch sa jeho činnosť bagatelizuje len ako drobná práca.

■ POD DÚHOVOU ZÁSTAVOU

Odchádzajúca ombudsmanka vraj zdvihla latku verejného ochrancu práv tak vysoko, že ju ťažko niekto ďalší prekoná najmä v úsilí o systémové zmeny. Pod pojmom „systémové zmeny“ možno rozumieť kritiku

Ombudsmanka J. DUBOVCOVÁ vyšla z opozície a v nej počas výkonu funkcie aj ostala.

súčasnnej vládnej koalície, ktorá sa takmer nelíši od rétoriky opozičných strán. Jana Dubovcová sa nedokázala odpútať od politiky SDKÚ, ako o tom svedčí jej nedávne vystúpenie v Hribovej relácii Pod lampou, v ktorej si pochvaľovala reformné obdobie vládnutia tejto skrachovanej strany. Zo svojho postu upozorňovala na porušovanie ľudských práv menšín, najmä LGBT, Rómov, migrantov a väznených delikventov, ale už menej mala vo svojom hľadáčku obeť trestných činov a ľudí tripiacich núdzou.

Nad jej aktívnou účasťou na pochode homosexuálov a vyvesením dúhovej zástavy v okne jej kancelárie sa dalo len pousmiať, ale spochybňovanie referenda, pre ktoré Ali-

cia za rodinu zozbierala štyristotisíc podpisov, to už bola prisilná káva aj pre tých, ktorým sú ukradnuté hodnoty tradičnej rodiny, pozostávajúcej z otca, mamy a detí. Verejná ochrankyňa práv sa ostentatívne dištancovala od plebiscitu a vyhlásila že sa na ňom nezúčastní, lebo nesúhlasí s referendovými otázkami, aj keď ich potvrdil Ústavný súd Slovenskej republiky. Pri iných príležitostiach, keď ústavný súd odmietol jej podania, označila judikatúru najvyššieho súdneho orgánu za „dobu temna“, čo prirodzene vyvolalo ostrú reakciu jeho predsedníčky Ivety Macejkovej. Dubovcová sa dvakrát dostala do sporu s Ústavným súdom SR, ktorý dvakrát nevyhoviel jej podnetom.

Ombudsmanku podobne ako opozičných poslancov najviac pobúrilo, že nezamestnaní občania si budú musieť odpracovať sociálne dávky, ktoré im poskytuje štát. Vraj takáto činnosť znižuje ľudskú dôstojnosť a že ide o nútené práce. Senát však rozhodol, že Dubovcová nie je oprávnenou osobou, aby podávala návrhy na konanie v tejto záležitosti.

■ ZJAVNÉ PREŠLAPY

Príkladov, keď verejná ochrankyňa práv, ľudovo povedané, prestrelila, bolo počas jej päťročného pôsobenia v úrade viac ako dost. Stačí, ak spomenieme jej nekonečné ťahanice s políciou, ktorá podľa nej pri výkone služby neprimerane tvrdo zasiahla proti občanom rómskej národnosti v osade Vrbnica a v Moldave nad Bodvou. Minister vnútra Robert Kaliňák nesúhlasil s jej vyjadreniami o neoprávnenom zásahu a uviedol, že na inkriminovanom mieste „polícia evidovala 382 priestupkov a trestných činov, teda dva denne. Kto je teda tá zraniteľnejšia časť? Koho je potrebné chrániť?“, pýtal sa na tlačovej konferencii minister vnútra. „Zo 735 obyvateľov je 192 trestne zodpovedných mužov a z nich 115 má kriminálnu minulosť,“ uviedol a zároveň upozornil, že v osade žije ďalších sedemsto ľudí načierno. Po akcii z 19. júna 2013 bolo podľa Kaliňáka objasnené „vlámanie do potravín, pohostinstva, zberných surovín, obytného domu, krádeže radiátorov či peňazí. Páchatelmi boli obyvatelia osady. Nikto, ani ombudsmanka, sa nezaobrá právmi terorizovaných ľudí.“

■ NA HRANE ZÁKONA

Paradoxom je, že v úrade ochrankyne práv a zákonnosti JUDr. Jany Dubovcovej odhalila kontrola NKU SR závažné nedostatky pri nakladaní s verejnými zdrojmi a s ma-

jetkom štátu, hraničiacimi s porušovaním zákona. Podľa správy NKU kontrola identifikovala „systémové nedostatky v uvedenej organizácii z hľadiska hospodárskeho a finančného riadenia, ale aj z hľadiska nastavenia vnútornej kontroly, ktorá bola často realizovaná len formálne“. Príčinou mnohých systémových nedostatkov boli časté personálne zmeny. V správe sa uvádza, že „v období od konca funkčného obdobia bývalého VOP až do obdobia odchádzajúcej ombudsmanky došlo takmer k sto-percentnej obmene zamestnancov“, čo sa negatívne prejavilo v oblasti nakladania s verejnými financiami.

Kontrolóri zistili, že „mnohé dokumenty nebolo možné verifikovať, pretože buď neexistovali, alebo noví zamestnanci nevedeli vysvetliť spojitosti a súvislosti“. Národný kontrolný úrad odhalil nedostatky pri nesprávnom zaraďovaní majetku vo výške viac ako stosedemdesiatitisíc eur či nesprávnom odpisovaní majetku v celkovej sume vyše dvadsaťtisíc eur. Navyše, v Kancelárii verejného ochrancu nebol hnefneť majetok poistený, čo je v rozpore so zákonom o správe v majetku štátu. Neporiadky boli aj v účtovníctve: k faktúram neboli priložené doklady, ktorými by sa dala overiť správnosť výpočtu fakturovaných cien. V správe sa okrem iného píše: „Kontrola zároveň poukázala aj na to, že Kanceláriou VOP používané interné predpisy nepremietali zmeny, ktoré prišli novými, parlamentom prijatými zákonmi.“

Zdá sa, že bývalý ombudsmanka a jej podriadený personál menej zaujímali zákony a viac politikárčenie. Ale to je už vec na neodkladné rokovanie výboru pre ľudské práva a národnostné menšiny, výboru pre financie a rozpočet NR SR a na posúdenie predsedu vlády i ministra financií.

Hudobné ceny na Slovensku zažívajú vzostupy a pády

Od Bratislavskej lýry po rádiohlavy

Alexander GOCZ – Foto: internet

Ceny, ktorými sú oceňovaní umelci, boli vždy predmetom viac či menej vášnivých debát na tému, či je vôbec možné objektívne posúdiť umelecké dielo či výkon. Nie je to inak ani v prípade cien, ktoré boli, či momentálne sú na Slovensku udeľované autorom a interpretom populárnej hudby.

Dnešným mladým ľuďom už názvy súťaží ako Bratislavska lýra či Zlatý slávik, neskôr Slávik, už nič nehovoria. A pritom o týchto akciách široká verejnosť búrlivo diskutovala a neraz odštartovali kariéru mnohým, dnes už legendárnym alebo naopak zabudnutým spevákom či skupinám. Ako pri všetkých oceneniach udeľovaných umelcom aj v tomto prípade hrala jednu z hlavných úloh spoločenská klíma.

■ SLÁVIK A LÝRA

Medzinárodný festival tanečnej piesne Bratislavska lýra začal svoju históriu písať pred päťdesiatimi rokmi, keď sa 23. júna 1966 v bratislavskom PKO začal jej prvý súťažný večer. Prvým dôležitým predpokladom vzniku podobného podujatia bolo politické a spoločenské uvoľnenie začiatkom šesťdesiatych rokov. V roku 1966 dostal návrh konkrétnej podoby premiérového ročníka a Bratislavska lýra mohla začať víťazné ťaženie. Zažila hviezdne časy aj postupnú atrofiiu koncom osemdesiatych rokov a po krátkom oživení v prvej polovici deväťdesiatych rokov odišla definitívne do hudobnej histórie. Voľne

dostupnú hudbu z celého sveta a množstvo koncertov svetových hviezd na Slovensku aj v blízkom okolí jednoducho neunikla.

Slávik bola anketa popularity slovenských spevákov, speváčok a skupín vyhlasovaná od roku 1998 do roku 2013. Bola nasledovníkom ankety Zlatý slávik vyhlasovanej od roku 1962 do roku 1991 časopisom Mladý svet a Smena. Smena pre podvody s hlasovacími lístkami od organizovania tejto ankety odstúpila v polovici osemdesiatych rokov. V Česku dosiaľ funguje obdoba Slávika od roku 1996 pod názvom Český slávik. Na Slovensku bol v októbri 2013 Slávik zrušený. Usporiadateľská agentúra Forza svoj zámer potvrdila a ako dôvod uviedla klesajúci záujem o anketu. V minulých rokoch bolo víťazstvo podmienené ziskom aspoň tridsaťštyritisíc hlasov, v posledných rokoch toto číslo kleslo na päťtisíc. Uskutočnilo sa pätnásť ročníkov ankety.

■ CENY A KOMERCIA

Základným rozdielom pri hudobných cenách je spôsob oceňovania. Slávik a Bratislavska lýra sú toho učebnicovým príkladom. Ak v prvom prípade boli krité-

riom hlasy poslucháčov so všetkými rizikami, ako sú „kúpené“ hlasy, ktoré tento spôsob oceňovania prináša, tak v druhom prípade rozhodovala odborná porota. Samozrejme, aj v tomto prípade je tu riziko lobovania či priamo ovplyvňovania porotcov. Hudobný priemysel je stále lukratívna záležitosť, aj keď sa mnohé zmenilo. Časy, keď na získanie zlatej či nebudaj platinovej platne bolo potrebných desaťtisíc či stotisíc predaných nosičov sú nenávratne preč. Po novembri 1989 to postupne došlo tak ďaleko, že dnes na získanie zlatej platne ich stačí päťsto! A to v sedemdesiatych a začiatkom osemdesiatych rokov dokázala napríklad skupina Elán predať stotisícové náklady svojich platní. Zlatou platňou sa teda vydavateľstvá a interpreti nenápadne prestali chváliť a o slovo sa prihlásili dve organizácie so svojimi hudobnými oceneniami. Prvý je Slovenský ochranný zväz autorský (SOZA). Poslaním Cien SOZA je verejným uznaním oceniť prínos autorov a tvorcov hudobných diel, ale aj jednotlivých rozhlasových staníc, ktoré vysielajú pôvodnú slovenskú hudbu. Aj tu je však skryté čertovo kopytko

v podobe dramaturgie jednotlivých rádií, keďže verejným tajomstvom je lobing a ovplyvňovanie hudobných redaktorov. Druhá, už v podstate neexistujúca cena bola Cena Združenia autorov a interpretov (ZAI), ktorá išla cestou poroty a o rizikách tohto spôsobu sme písali vyššie.

■ RÁDIOVÉ HLAVY

Najmä pre mladších milovníkov hudby, najmä nekomerčných žánrov, sa tak jedinou relevantnou súťažou stala hudobná cena Radio Head Awards. Odhladnuc od trochu nafúkaného anglického názvu ide o aktivitu verejnoprávneho okruhu RTVS, teda Rádia FM, ktorého vedenie už v roku 2008 cítilo potrebu dať súťažný priestor inej hudbe, než je tá známa z komerčných rádií. Vznikli „rádiohlavy“. Ceny sú výzvou pre hudobníkov, kapely, kritikov, ale v neposlednom rade sú mierkou vkusu fanúšikov. Soška s hlavou v tvare rádia je tak ocenením skôr menšinového vkusu hudobne poučenejších a vyberavejších poslucháčov. Jednotlivé kategórie skutočne obsiahnu takmer celé

spektrum hudby od rocku, džezu, folku až po hip-hop, elektronickú hudbu či dokonca hudbu klasickú. Organizátori súťaže rok od roku rozširujú svoje sprievodné podujatia, a tak napríklad v stredu 15. februára usporiadali v Komornom štúdiu Slovenského rozhlasu v priamom prenose na Rádiu Devín koncert nominovaných interpretov v žánroch klasická, džezová a experimentálna hudba. Model súťaže je pritom kombináciou dvoch spomínaných systémov, teda poslucháči hlasujú za jednotlivé skupiny a interpretov, z ktorých potom odborná porota vyberá laureátov, no o víťazoch v hlavných kategóriách Album roka, Singel roka, Objav roka a Debut roka rozhodujú poslucháči v internetovom hlasovaní. Cena sa udeľuje najlepšej nahrávke roka v jednotlivých žánroch. Dôležité je, aby vyšla v danom kalendárnom roku (2016) a bola vytvorená aspoň na päťdesiat percent slovenským interpretom. Tohtoročné slávnostné vyhodnotenie Radio Head Awards, teda „Rádiohlav“, za rok 2016 bude 12. marca v Starej tržnici v Bratislave.

Upletené z človečiny, múdrosti a krásy

Anton Blaha: Sme čakárenská generácia, Spolok slovenských spisovateľov, 2017

KNÍHA TÝŽDŇA

Anton Blaha

Sme čakárenská generácia

Keď dočítate túto knižku, možno aj vám príde ľúto, že veľké knižkovecké domy podceňujú, ak nie ignorujú, knihy, ktoré prinášajú o čosi viac ako len podenkové story na dlhé chvíle. Očividné je to pri knihách vychádzajúcich spod strechy Maticy slovenskej a Spolku slovenských spisovateľov. Istotne, knihy z ich vydavateľstiev nesľubujú také tržby ako novy prebleskujúce sa na módnom nebi. A tak skutočná literatúra, hoc aj čitateľsky príťažlivá a aktuálna – o akej je práve reč – vypadáva knižkupcom z obzoru.

Antona Blaha ako esejistu a spisovateľa už netreba predstavovať. Aj keď tento popredný slovenský právnik vydal svoju prvú „neprávnickú“ knihu až po sedemdesiatke, usilovne dobieha kolegov od pera. A úspešne. Vlni im zbierkou próz literatúry faktu Manderla a Modrý Maurícius pred nosom zbieral literárne ceny. Túto vysokú latku pokojne a hrdó drží aj vo svojej novej knihe. Aktuálne glosy na bolestivé témy spoločnosti, zasvätené rozhovory (bez ohľadu na to, či je v úlohe svedníka alebo svedčaného), malé úvahy i väčšie eseje. Vždy ako čerstvo upečený chlieb. Voňajú sviežosťou a chuťou múdrostou.

Opakujem sa, už som to kedysi pred rokmi o inej knihe napísal, ale ak mi to znova prišlo na um, je to zrejme trvalá Blahova črta: dokáže sa zamyslieť nad zdánlivo nepovšimnutiahodnou témou, nad všedným zážitkom, nepatrným javom, skrytou nádhrou veci a človeka. A upozorniť čitateľa, koľko súvislostí, krásy i múdrosti môže byť v nebadanej drobnosti, vzťahu, udalosti, zážitku. A ešte čosi čitateľovi príde vhod: Blaha ho svojím štýlom uvažovania a rozprávania upokojuje, dáva mu pocit hrdosti na pojmy človek i Slovák. Hoci aj rozmýšľa spolu s Alexandrom Matuškom, ktorého myšlienku si vzal za motto: „Vie tento národ robiť? Vie, nesporne. Vie sa nadchnúť? Vie, a každý uzná, že nielen na futbalových zápasoch. Ale, zdá sa, stále je dosť javov na zaplakanie.“

Ján ČOMAJ

MEDAILÓN

Slovenská literatúra aj napriek tomu, že vinou maďarizácie musela doháňať ďalok vyspelých národných európskych literatúr, dala svetu celý rad inšpiratívnych tvorcov. Jedným z nich je aj prozaik a dramatik Anton HYKISCH.

Anton Hykisch sa narodil 23. februára 1932 v Banskej Štiavnici v rodine úradníka. Stredoškolské vzdelanie získal v Pukanci a v Leviciach. V rokoch 1951 – 1956 študoval na Vysoké škole ekonomickej v Bratislave. Po ukončení štúdia

Prozaik európskeho rozmeru

pracoval niekoľko rokov ako ekonóm v rôznych organizáciách až prešiel do Československého rozhlasu ako literárny redaktor. Po roku 1968 mal zakázané publikovať, a tak rozhlas vystriedala Ústredná knižnica Slovenskej akadémie vied a Slovenský fond výtvarných umení. V rokoch 1990 – 1992 bol poslancom a v rokoch 1993 – 1997 pôsobil ako veľvyslanec Slovenskej republiky v Kanade. V rokoch 1998 – 2002 externe prednášal politológiu na Trnavskej univerzite. V súčasnosti žije a tvorí v Bratislave. Anton Hykisch patrí medzi predstaviteľov tzv. Generácie 1956, pričom do literatúry vstúpil ako príslušník generácie, ktorá odmietala pravidlá socialistického realizmu. Charakteristickou črtou jeho tvorby je spoločenský kritizmus, ktorý sa prejavil už v spisovateľovom debute Sen vchádza do stanice z roku 1961. Nasledovali ďalšie štyri prózy a po nútenom odmlčaní mu vyšli čitateľsky najúspešnejšie knihy, medzi ktoré patria historické romány Čas majstrov a Milujte kráľovnú. Najčerstvejším, kritikou vysoko oceňovaným dielom tohto výrazného slovenského prozaika je historický román Verte cisárovi (2016), ktorý vydalo Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov. Anton Hykisch, ktorý má na svojom konte aj knihy reportáží, romány pre deti a rozhlasové či filmové scenáre, oslávil v týchto dňoch osemdesiatpäť rokov. V mene redakcie SNN mu srdečne blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Priznám sa bez mučenia, že som od detstva rôzne sviatky obľuboval. Tradičné, ba aj tie vládnuce súdruhmi nalinkované. Ticho tolerované cirkevné však mali prednosť. Veľká noc so svojou šibačkou znamenala výraznú finančnú injekciu do môjho chlapčenského vrečka, kde zazvonilo pár vyšibaných koruniek, no a Vianoce mali nezameniteľné čaro darčiekov so zimnými prázdninami ako bonusom. Dnešné deká, ktoré majú prázdniny každú chvíľu a v hypermarketoch predvianočný výplach mozgu pomaly od septembra, to pochopia len ťažko. Ale ani štátne sviatky

neboli pre naše detské duše nejakým nestráviteľným sústom. Na prvého mája sa hneď po sprievode fujazdilo na kolotoče, kde sme skúšali, koľko znesie žalúdok malinovky a cukrovej vaty,

neužívajú. Jeden z mojich spolužiakov, známy triedny lotor Ferino, sa po novembri 1989 dokonca vyhlasoval za disidenta, lebo ako piatok podpálil na oslave výročia VOSR lampión dcére tajom-

prevádzky. Za zmienku stoja tiež takzvané nepísané sviatky, konkrétne meniny šťastlivcov Jozefa a Márie, no tie sú už spolu s MDŽ takpovediac na ústupe. Lenže duše obchodnícke a krčmárske

na vypitie nájde hravo hocikedy aj sám. No najlepším importovaným sviatkom, na ktorom sa zhodnú krčmári aj obchodníci, je nedávno prebehnuvší sviatok svätého Valentína. Asi koťuhy celkom správne rátajú s bežne používaným príslovím, že kde začína zaľúbenosť, často končí rozum. Osobne tomu sviatku neholdujem, ale zato 13. augusta nezabudnem pozvať syna ľaváka na pivo, keďže ľaváci majú vtedy medzinárodný deň. Nemusím zdôrazňovať, že si štrngáme zásadne ľavou rukou. No a pre obchodníkov mám jeden typ. Keďže ľudia pri zľavách nakupujú ako utrhnúť z reťaze, mali by využiť 28. september. Vtedy je totiž Svetový deň besnoty.

Marek DANKO

Nie je toľko sviatkov, aby ich nemohlo byť viac

kým sa začne krútiť ako kolotoč. Ani veľká októbrová nebola na zahodenie. Tešili sme sa na ohňostroj, ktorý spáchali súdruhoviaci, a robili sme lotrovstvá v lampiónovom sprievode. Dnes, keď to na Silvestra, ale aj počas roka hocikedy búcha, lieta, svieta a rachotí ako pri Verdune, ohňostrojom decko neohúriš. No a zapalovanie lampiónov si tiež

nika krajského výboru strany. S pribúdajúcimi rokmi aj sviatkov trocha pribudlo. V prvom rade to bol Medzinárodný deň žien, čiže obľúbené „emdžet“, ktorý sme v pracovných kolektívov oslavovali stotočne a s nasadením zdravia. Dokonca, keď som chvíľu robil v čisto mužskom kolektíve, tak sme si na tento sviatok požičali súdružky z vedľajšej

sa vynašili. Po novembrových nežných udalostiach v osemdesiatom deviatom sa pomerne rýchlo začali udomácnovať takpovediac cudzopasné sviatky, ako napríklad Halloween, ba dokonca sa zo zeleného Írska prikradol aj svätý Patrik. Je pravda, že najmä druhý menovaný sviatok podporujú najmä krčmári, ktorí sa už nespoľiehajú na to, že našinec si dôvod

ČRTA

Starším čitateľom to meno istotne nie je neznáme: Ing. Jozef DUNAJOVEC, novinár, priekopník moderných postupov v slovenskom poľnohospodárstve, najaktívnejší propagátor agrárnej vedy, pričom s mnohými jej predstaviteľmi bol osobný priateľ vrátane dvoch najvýznamnejších osobností nášho poľnohospodárstva v 20. storočí – profesora Špaldóna a profesora Plesníka.

Životopisec autora vodných diel

Publicista Jozef DUNAJOVEC.

Svoj tvorivý život prežil len v dvoch redakciách – dlhé roky v Smene, a keď na ňu prišla pookupačná „normalizácia“ a aj Jožko Dunajovec musel v jej druhej vlne odísť, našiel svoje zútkie v Rolníckych novinách.

Začínal na prelome päťdesiatych a šesťdesiatych rokov, v čase, keď už násilné združstevňovanie sa prakticky ukončilo a nastal čas zdvihnúť úrody, aby národ aj sedliak dajako prežili. Usilovne propagoval priekopnícke metódy vedy, aby sa aj v týchto podmienkach roľníci spamätali, zvýšili svoje výnosy, a tým i zárobky. Tie boli neuveriteľne smiešne, niekedy len desať-dvanásť korún za tzv. jednotku, pričom „jednotkou“ bol prakticky osemhodinový pracovný čas. Na dnešné peniaze (aj s ekvivalentným sedemdesiatim) sa približne vyrovnali hodnotu tamných peňazí, tri eurá na deň, pri zvyčajnej dvanásťhodinovej práci poľnohospodára, keď mu napísali poldruha jednotky, päť eur. Ľudia ako Jožko Dunajovec pomohli slovenskej dedine prežiť, a dokonca zabezpečiť potravinovú sebestačnosť národa.

Osobitnú zásluhu má J. Dunajovec aj ako propagátor slovenských osobností poľnohospodárskej vedy, priekopníkov na poliach a v lesoch, pričom však najväčšia je jeho kniha o vodohospodárstve prof. Petrovi Danišovičovi Projektantova odysea, strhujúci životný príbeh o tvorcovi najväčších slovenských vodných diel – Oravskej priehrady, vážskych stupňov a Gabčíkova. Každý, kto má čo len trochu záujem o moderné dejiny Slovenska, jeho rozvoj a osobnosti, mal by sa pokúsiť nájsť ju v knižniciach alebo antikvariátoch, zaslúži si to pán profesor, aj autor biografie Jozef Dunajovec (1933 – 2007). Práve si pripomíname desiate výročie jeho smrti.

Ján ČOMAJ

Pripomínáme si stopiate výročie narodenia Jozefa GABČÍKA Hrdinský výsadkár bol Slovák, nie Čech!

Matej MINDÁR – Foto: internet, archív

V týchto dňoch si na Slovensku a vo svete pripomíname stopiate výročie narodenia Slováka Jozefa GABČÍKA, vojaka exilovej česko-slovenskej armády vo Veľkej Británii. V najťažších časoch druhej svetovej vojny sa ako jediný Slovák – veliteľ skupiny česko-slovenských parašutistov – zúčastnil na odvážnej operácii s krycím názvom Anthropoid, ktorej cieľom bol atentát na zastupujúceho ríšskeho protektora (Protektorát Čechy a Morava) Reinharda Heydricha.

Narodil sa ako najmladší zo štyroch súrodencov 8. apríla 1912 v obci Poluvsie pri Rajeckých Tepliaciach. Po absolvovaní obcej školy v Rajeckých Tepliaciach odišiel v roku 1926 študovať do južných Čiech, kde sa vyučil za zámočníka. V roku 1932 nastúpil na vojenčinu v Košiciach. Po prezenčnej službe v roku 1934 podpísal trojročný záväzok ďalejslužiacemu, počas ktorého ho povýšili na čatára. V roku 1937 ho prepustili do zálohy, ale v armáde ostal pracovať ako civilný zamestnanec v Žiline a neskôr vo vojenských skladoch v Skalke nad Váhom v okrese Trenčín.

■ PROTIFAŠISTICKÝ POSTOJ

Po vyhlásení Slovenského štátu odmietol vydať nemeckým dôstojníkom kľúče od tohto arzenálu. Po otvorení incidentu s fašistami zo skladu ukradol pištole a ďalší výzbrojný materiál a ušiel do Poľska. V Krakove sa prihlásil do novovznikajúcej zahraničnej česko-slovenskej vojenskej jednotky. Pravdepodobne sa už tu prvý raz stretol a spoznal s Janom Kubišom, ktorý pochádzal s Moravy.

O niekoľko týždňov opustil Poľsko a loďou sa vydal do Francúzska. Istý čas strávil vo francúzskej cudzineckej légii. Po vypuknutí druhej svetovej vojny sa začala vo Francúzsku formovať aj česko-slovenská armádna jednotka, do ktorej vstúpil. Po kapitulácii Francúzska sa spoločne s jej príslušníkmi presunul do Veľkej Británie...

■ TAJNÁ OPERÁCIA

V roku 1941 už ako rotmajster sa spolu s Janom Kubišom začal pripravovať na operáciu Anthropoid, ktorej cieľom bola likvidácia zastupujúceho ríšskeho protektora Reinharda Heydricha. Výcvik prebiehal u britských špecialistov z Veličelstva zvláštnych operácií (Special Ope-

rations Executive – SOE). Neskôr pokračoval v Škótsku so zdokonaľovaním sa v streľbe. Príprava na tajnú operáciu sa zavŕšila na česko-slovenskej zdokonaľovacej stanici (STS-2).

Na konci roka 1941 zoskočili spolu s Janom Kubišom v Protektoráte Čechy a Morava obsadenom

R. Heydrich bol najvyšší nacistický pohlavár, ktorý sa stal obeťou protifašistického odboja.

Nemcami. Na nepriateľskom území používal krycie meno Zdeněk. Počas päťmesačného pobytu v Prahe mal aj vážnu známosť s Annou Malinovou, ktorú krátko po atentáte gestapo zatlo a koncom roka 1942 ju za pomoc parašutistom popravili v koncentračnom tábore Mauthausen.

Gabčík s Kubišom, ktorý používal konšpiračné meno Ota Navrátil, intenzívne hľadali v Prahe vhodnú príležitosť na atentát. Zámok v Panenských Břežanoch, kde Heydrich žil s rodinou, bol starostlivo strážený. Výsadkári hľadali iné miesto, bokom od policajných staníc a vojenských stráží. Sústredili sa na mestskú časť Libeň, ktorú protektorov mercedes prechádzal smerom na Hradčany. Na auto čakali traja parašutisti (aj s Josefom Valčíkom), pripravení v križovatke medzi Kirchmayerovou ulicou a ulicou V Holešovičkách. Po prvom neúspešnom pokuse, keď sa Gabčíkovi

zasekol samopal Sten-Gun Mk II, pohoťovo zareagoval Kubiš, ktorý hodil pod Heydrichovo auto granát...

Druhý najmocnejší predstaviteľ SS v Tretej ríši Reinhard Heydrich o sedem dní po diverznej akcii zomrel. Nemecké velenie pri pátraní po atentátnikoch rozpúťalo krvavé represálie – vypálili a vyvražďili české

Jozefa GABČÍKA si prisvojujú Česi.

Výsadkári nemali šancu. Po dvojhodinovom boji Gabčík spolu s ostatnými si radšej poslednými nábojmi zvolili dobrovoľnú smrť...

■ ČECH ZO SLOVÁKA

Bohužiaľ, opäť sa potvrdilo, že Česi úmyselne zamlčujú Gabčíkov slovenský pôvod a nahrádzajú ho českou kamuflážou o ňom. Vo filme síce zaznie, že pochádzal zo Slovenska, ale konkrétne miesto jeho narodenia nie je uvedené. Ján Kubiš je oveľa konkrétnejší, keď spomína moravskú obec Dolní Vilémovice ako miesto, odkiaľ pochádza. Asi toľko britskí tvorcovia preslávili Slovensko...

Po oslobodení Česko-Slovenska Jozefa Gabčíka povýšili do hodnosti kapitána in memoriam. V roku 1948 bola na jeho počesť na južnom Slovensku obec Beš (maďarsky Bős) premenovaná na Gabčíkovo, ktorá má od roku 2016 štatút mesta. Rovnaký názov nesie aj neďaleké vodné dielo na rieke Dunaj. Na jeho rodnom dome v Poluvsí je umiestnená pamätná tabuľa a oproti rodnému domu stojí pamätník s jeho portrétom bustou. Elná súčasť našej armády nesie čestný názov Žilinský pluk Jozefa Gabčíka a pri vchode do kasární je umiestnený jeho pamätník. Športovci organizujú bežecké preteky s názvom Memoriál Jozefa Gabčíka. Pri príležitosti sedemdesiateho výročia ukončenia druhej svetovej vojny v roku 2015 prezident Andrej Kiska povýšil Jozefa Gabčíka do hodnosti brigádneho generála in memoriam.

Nezameniteľný maliar Ľudovít FULLA sa narodil pred sto päťnástimi rokmi Poučený avantgardou, zrastený s rodiskom

Slovenské výtvarné umenie má niekoľko výrazných maliarov. Každý z nich má svoj nezameniteľný rukopis, ktorý široké vrstvy ľudí vnímajú často už od útlých rokov vo forme ilustrácií v obľúbených rozprávkových knihách či v učebniciach, tí starší aj v podobe množstva reprodukcí, ktoré viseli vo verejných budovách. Jedným z takýchto nezameniteľných autorov je aj Ľudovít FULLA.

Marek DANKO – Foto: archív Emila SEMANCA

Ani pre tých, ktorí sa nestretávajú tak často s výtvarným umením, nie je problém určiť autorstvo Ľudovíta Fullu. Charakteristický rukopis zostáva v pamäti vari každého, kto sa len krátko zadíval na niektorý z jeho obrazov či kresbu. Málom ktorý zo slovenských maliarov sa môže tešiť takému daru – zo zakladateľských postáv moderného slovenského výtvarného umenia azda len Martin Benka svojou zemitosťou, Miloš A. Bazovský farebnosťou a napokon Ľudovít Fulla svojou expresívnosťou. Oravský básnik a Clementisov tajomník Theo H. Florin vo svojej gratulácii k Fullovej sedemdesiatke napísal: „Veľkým umelcom je iba ten, ktorý hlboko nazrel do duše svojho ľudu, ktorý hlboko pochopil cítenie jeho a ktorý nahmatal pulz svojho národa.“

■ INŠPIRÁCIA AVANTGARDOU

Ľudovít Fulla sa narodil sa 27. februára 1902 v Ružomberku. Už od detstva rád kreslil a maloval, preto zanebával štúdium nielen na gymnáziu v Ružomberku, ale aj na Vyš-

šej obchodnej akadémii v Dolnom Kubíne, kam ho otec po neúspechu na gymnáziu poslal študovať. Ako prvá rozoznala chlapcov talent jeho učiteľka a presvedčila otca, aby mu nebránil ísť za hlasom nadania. Rok bol v maliarskej škole v Bratislave, no potom odišiel do Prahy, kde študoval na Umelecko-priemyselnej škole. Ľudovít Fulla jedinečným spôsobom spojil podnety európskeho avantgardného maliarstva s inšpiráciami slovenským ľudovým umením, ikonopisnou maľbou, detským výtvarným prejavom. Výsledkom bol originálny a autentický výtvarný jazyk, no nielen to. Počas štúdií sa Fulla spriatelil s kolegom, poslucháčom AVU Mikulášom Galandom, ďalším kľúčovým maliarom našej výtvarnej scény.

■ SÚKROMNÉ LISTY

V roku 1927 sa skončili pražské študentské roky a Fulla sa vrátil na Slovensko. Existenčné možnosti tu však boli pre umelca minimálne. Začal učiť kreslenie v Senci a pokračoval v Malackách. Neskôr učil v Bratislave v škole umeleckých remesiel, ktorá vznikla podľa vzoru nemeckého Bauhausu. Umelecká, pedagogická i teoretická spolupráca oboch mladých umelcov – Fullu a Galandu, ktorí navyše zdieľali aj spoločný ateliér, sa odteraz naplno rozbehla. Fulla ju neskoršie označil za „zlatý vek nášho života“ a trvala až do predčasnej Galandovej smrti.

Štyri vydané bibliofilské zošity textov a reprodukcí pod názvom Súkromné listy Fullu a Galandu z rokov 1930 – 1932 sú nielen dôležitým kultúrnohistorickým dokumentom, ale sú považované aj za prvý manifest moderného slovenského umenia. Začiatkom tridsiatych rokov sa Fulla vo svojej tvorbe inšpiroval detskou kresbou, kubizmom, dielom P. Kleea, M. Chagalla, L. Feiningera, K. Maleviča a W. Kandinského. Neskôr rozvíjal vlastnú poetiku výtvarného obrazu, opierajúcu sa o plošnosť a dekoratívnosť, o znalosť ľudového umenia a východoslovenského ikonopisu i sve-

Majster Ľudovít FULLA.

tovej moderny. Už v týchto rokoch sa dostal na čelo moderného slovenského maliarstva a jeho obraz Pieseň a práca, ktorý mal pôvodne byť predlohou na fresku pre neuskutočnené reštaurovanie románskeho kostolíka v Kľížskom Hradišti pri Topoľčanoch, bol ocenený Grand Prix na Svetovej výstave v Paríži v roku 1937. Uznania sa dostalo aj jeho priekopníckym scénickým výpravám uvádzaným na scéne Slovenského národného divadla.

■ KONTINENTÁLNY POSOL

Počas vojnových rokov sa Ľudovít Fulla venoval najmä ilustrátorskej tvorbe. V povojnových časoch sa opäť vrátil k maliarstvu a vo svojich dielach oslavuje roľníkov prácu a krásu ľudových typov. Po založení Vysoké školy výtvarných umení viedol tri roky oddelenie monumentálno-dekoratívneho maliarstva. Potom žil ako slobodný umelc na potnej nohe v Bratislave a neskôr v Žiline.

Spomienkové akcie na oslobodenie obcí na východe Slovenska

Mladí maticári ukážkami oživujú históriu

Text a foto: Miroslav GEŠPER, Jana SMOLIGOVÁ

Mladí maticári z Vranova nad Topľou a okolia si dramatické i tragické dni oslobodzovania východoslovenských obcí od fašizmu z prelomu rokov 1944 – 1945 pripomínajú prezentáciami, rekonštrukciami bojov, ale aj hranými krátkymi divadelnými scénkami, ktoré spritomňujú tieto vojnové udalosti ako memento pre súčasníkov. Často ich vidno aj ako čestnú stráž v dobových uniformách vojakov z tohto obdobia na pietnych aktoch pri pamätníkoch bojovníkov proti fašizmu.

Mladí maticári z Vranova dodávajú pietnym aktom zaujímavý dobový kolorit dobovými uniformami z II. svetovej vojny.

Maticári z Nedožier-Brezian obdarovali knihami krajanov v Calgary

Reagovali na výzvu v maticnom týždenníku

Členovia Miestneho odboru Matice slovenskej v Nedožeroch-Brezanoch sa pripojili k výzve uverejnenej v Slovenských národných novinách Daruj knihu krajanom v Kanade. Pre Slovákov žijúcich v Calgary zakúpili zo svojich vlastných zdrojov úplne nové knižné tituly.

Na to, aby Slováci žijúci v zahraničí nezabudli na svoju rodnú reč, potrebujú slovenské knihy. A kto iný by mal pomôcť Slovenskej knižnici v Calgary, ak nie krajanovia – maticári na Slovensku. V Nedožeroch-Brezanoch si maticári povedali, že by to mali byť nové knihy, najmä pre

deti a mladších čitateľov s farebnými obrázkami, aby ich dokázali upútať. A práve takýto výber kníh vybrala do knižného darčeka Eva Kucharovičová – maticárka, bývalá učiteľka a teraz knihovníčka, ktorá vie, čo deti rady čítajú.

Medzi knižnými darčekom bola aj monografia o obci Nedo-

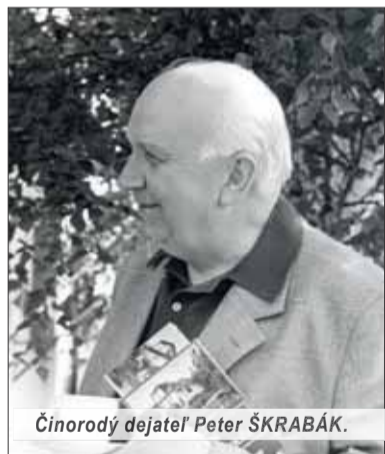
žery-Brezany, ktorú venoval jej starosta. Z nej sa naši krajanovia môžu dozvedieť nielen o obci, ale aj o miestnom odbore Matice slovenskej, jeho vzniku a aktívnej činnosti, ktorá trvá až dodnes.

Knižný balíček doručili za spolupráce riaditeľa Domu

Matice slovenskej v Prievidzi ešte koncom roka do Krajského múzea MS v Martine, odtiaľ poputuje s ostatnými knihami od darcov z celého Slovenska priamo do Kanady. Veríme, že vybrané knižné tituly sa budú našim krajanom páčiť a splnia svoj cieľ.

(red)

Činorodý dejateľ Peter ŠKRABÁK.

Príklad Petra ŠKRABÁKA pre súčasníkov

Pavol STUHLÝ, Miestny odbor MS v Istebnom

„Chcel som byť všade tam, kde ma bolo treba, a pomôcť, kde bolo treba pomáhať. Navyše som vždy cítil povinnosť odovzdať to, čo viem, iným – deťom, ľuďom tejto zeme, tomuto rodnému kraju.“ To je vyznanie významného oravského dejateľa Petra Škrabáka, ktorý štyri desaťročia činorodo pôsobil

v regionálnej kultúre a zaslúžil sa o zveladenie múzejníctva a literárnej muzeológie. Bol spoluzakladateľom a dirigentom speváckeho telesa oravských učiteľov, hercom, režisérom, predsedom porôt na súťažiach. Podieľal sa na vzniku najprestižnejšej recitátorskej súťaže Hviezdoslavov Kubin a bol tvor-

com expozície Hájkovej ženy na Slanej vode. Teraz, keď od jeho úmrtia uplynulo dvadsať rokov, sú tieto slová inšpiratívnym odkazom, ktorý si v Mestskom kultúrnom stredisku v Dolnom Kubíne pri tejto príležitosti pripomenuli dolnokubínski a istebsni maticári a vďační nasledovníci.

Nové číslo ročenky Slováci v zahraničí má zaujímavý obsah

Krajské múzeum Matice slovenskej počas roka 2016 pripravilo ďalší, v poradí tridsiaty tretí ročník vedeckej ročenky Slováci v zahraničí. Zborník na 140 stranách prináša výsledky vedeckých výskumov, recenzie, názory a informácie odborníkov, zaoberajúcich sa životom a dielom Slovákov v zahraničí.

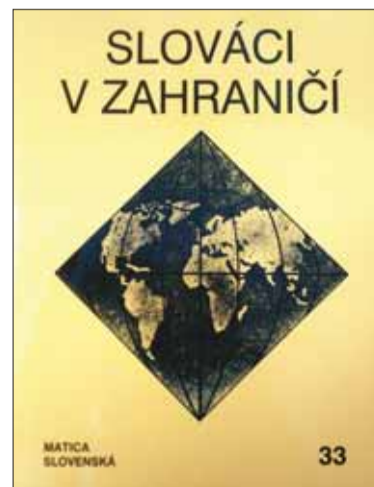
Zborník je členený do štyroch hlavných kapitol. Kapitulu Štúdie otvára príspevok Kataríny Mosnákovej-Bagljašovej, ktorá sa zaoberá detským slovenským folklórom z obce Jánošík vo Vojvodine a prináša veľmi vzácne výsledky terénneho výskumu doplneného o výpovede informátorov. Ďalším príspevkom je práca Patrika Šenkára, ktorá sa orientuje na vzájomné politicko-kultúrno-literárne vzťahy Slovákov a Rumunov v období dualizmu. Autor do tohto kontextu uvádza osobu novinára, „priekopníka priateľstva“ Gustáva Augustínyho a jeho zásadnú sprostredkovateľskú činnosť v dobovom kultúrnom ovzduší. Kapitulu uzatvára štúdia Alžbety Uhrinovej,

ktorá sa zaoberá možnosťami štúdia slovenského jazyka v dnešnom Maďarsku. Ponúka krátky exkurz do dejín národnostného školstva a pokračuje prehľadom slovenského školského systému v Maďarsku. Venuje sa aj aktuálnym problémom školstva a možnými prognózami jeho vývoja. Kapitulu Pramene a materiály zastrešuje príspevok Jána Jančoviča, v ktorom približuje históriu osídľovania Békešskej Čaby a života Slovákov v nej.

V zborníku nájdeme aj tri recenzné príspevky. Prvá recenzia Clauda Baláza hodnotí publikáciu Jeana Philippeho Namota. Autor vyjadruje svoje postoje k obsahu knihy Dejiny české a slovenské emigrácie ve Fran-

cii (1914 – 1940). Erika Fajnorová reflektuje antológiu Patrika Šenkára Slovenská dolnozemska literatúra (v teorii a praxi) a ostatnou recenziou je príspevok Ladislava Lenovského o zborníku z medzinárodnej vedeckej konferencie venovanej životnému jubileu etnografa Ondreja Krupu s názvom Duchovná a sociálna kultúra menšín v majoritnom prostredí. Správy a informácie obsahujú príspevok Anny Kováčovej o životných osudoch hudobného skladateľa, dirigenta a zborníka Ondreja Francisciho a Jána Vrtielku, ktorý sa zaoberá pobytom Martina Kukučina v čilskej a argentínskej Patagónii.

Ročenku uzatvára príspevok Zuzany Pavelcovej, ktorá sa zaoberá

rekapituláciou činnosti Krajského múzea Matice slovenskej počas roku 2016.

Zuzana PAVELCOVÁ

MATIČNÉ DEPEŠE

Exulantská reflexia

Po doterajších štyroch monografiách, troch expozíciách riaditeľa Centra slovenskej kultúry v kanadskom Toronte Ondra Mihála (1956), maticného sympatizanta a spolupracovníka, rodáka zo slovensko-srbského Silbaša, sa Slovákom doma i vo svete, a nielen im, dostáva do rúk nová monografia, doslova sága jednej rodiny vystahovanej z bývalej Južoslávie do Kanady v roku 1967/1968 ako pars pro toto, reprezentujúca osudy a situácie spojené s emigráciou Slovákov zo Srbska do sveta, a teda i slovenského zahraničia. O. Mihál nám poskytuje historický, náboženský, spoločenský, etnografický obraz jednej zo slovenských vojvodinských obcí na jednej strane a ťažké rozhodnutie rodiny vystahovať sa za prácou do Kanady z rodiska na strane druhej. Monografia prezentuje teda ambivalentný prínos (Srbsko – Kanada), osobne a osobitne zažitý pohľad memoárového charakteru na vlastný osud a osudy rodín ešte žijúcich v „slovenských priestoroch“ v ontarijskej časti Kanady. Mihálova reflexia a pamäť a tiež sotva doceniteľná fotografická, archívna dokumentácia renomovaného fotografa a zberateľa patria do súboru najcennejších dokladov o živote Slovákov v Kanade za ostatných takmer päťdesiat rokov, za čo mu aj tu vyslovujeme naše a maticné poďakovanie. Tento dokumentárny zdroj, získaný za veľkého odriekania i obetí, by nemal ostať minimálne pre zbierky Matice slovenskej opomenutý.

Stanislav BAJANÍK

Valčania hodnotili

Schôdza MO Matice slovenskej vo Valči vytvorila priestor na hodnotenie bohatej činnosti kultúry v obci, ktorej nositeľom je najmä miestny odbor. Predseda MO MS Ján Lučan počas bilancie podčiarkol najmä akcie, ktoré sa v obci uskutočnili v rámci programu Rok na dedine. Pochvalne spomenul i prácu spevokolu Valčan a súboru mladých Valčianka, ktoré rozdávali radosť v Turci aj mimo regiónu. Verejnosti maticári pripomínajú bohatú históriu obce, jej tradície a slávnych rodákov, ktorým bola venovaná nedávna nedeľa. Začala sa spomienkovou svätou omšou, v rámci ktorej Viera Švecová predstavila osobnosti, ktoré sa pričínili v minulosti o jej zveladenie a povznesenie národného ctenia. Podobnú správu o nich predniesla aj na schôdzi Gitka Durčányová. V spolupráci s Turčianskym kultúrnym strediskom a s obcou Valča sa uskutočnilo niekoľko podujatí so školami z okolitých obcí o olejárskom remese, ktoré mali dobrú odozvu u ľudí. Za aktivitu členov predsedu poďakoval a predstrel nové plány. Členov miestneho odboru čakajú podobné aktivity ako v minulom roku, najbližšie to bude zájazd do Valašského múzea v Rožnove pod Radhoštěm s vystúpením spevokolu.

Ján MERIAC

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Za tú našu slovenčinu!

Aj toho roku si na Devíne pripomenieme odkaz troch našich najslávnejších jazykovedcov: Konštantína – sv. Cyrila, Bernoláka a Štúra. Títo traja majú totiž okrem celibátu – ani jeden z nich sa neoženil – ešte jedno spoločné: všetci traja sa dlhšie či kratšie zdržiavali na Devíne.

Konštantína – sv. Cyrila, ktorý zostavil staroslovenské písmo v podobe hlaholiky, aj s bratom sv. Metodom prijal tam v roku 863 Rastislav. Múdry panovník, ktorý aby skoncoval s nemeckým vplyvom, obrátil sa na pápeža a následne na byzantského cisára s prosbou o učiteľov v slovenskom jazyku. Byzantský vládca Michal III. mu poslal Konštantína a Metoda s písmenami pre slovenčinu: „Prijmí dar väčší a hodnotnejší nad všetko zlato a striebro a kamenie drahé a pominuté bohatstvo.“ Áno, naša spisovná reč slovenčina je naozaj dar väčší a hodnotnejší nad všetko svetské bohatstvo!

Aj keď ju používal Juraj Turzo už v roku 1608, prvým kodifikátorom jej spisovnej podoby bol Anton Bernolák, ústredná postava Slovenského učeného tovarišstva, založeného v roku 1792, teda o tridsať tri rokov skôr, ako vznikla Maďarská akadémia vied! O výlete štúrovcov na Devín 24. apríla 1836, niekoľko rokov pred ďalšou kodifikáciou slovenčiny, dobre vieme. Na Devíne prijali slovenské mená podľa Hollého poém: Štúr sa stal Velislavom, Hurban Miloslavom, August Škultéty Horislavom. Všetci tiež skladali prisahu vernosti národu. Zaspievali hymnickú pieseň Hej, Slováci! a Štúr zaviazal svojich nasledovníkov – teda aj nás – horieť, pracovať, bojovať, žiť i umrieť za národ. A za slovenčinu. Za tú našu slovenčinu bojovali neskôr aj Hlinka a Rázus. Za slovenčinu ako štátny jazyk hľadali maticiari pred dvadsiatimi siedmimi rokmi.

A my sme dnes voči nej takí ľahostajní! Jej anglikanizáciu si všimol aj Jozef Banáš: „Krcma sa nám máli, radšej máme pub.“ Na cit voči slovenčine dávno zabudli aj vo verejnoprávnej dvojbodke a v iných médiách. Ale čo je najtragickejšie, slovenčina je ľahostajná našim politikom. Lahkomyselne obmedzujú jej priestor, dovoľujú jej nahradzovanie jazykom menším na železnici, na súdoch. Ak je niekde Slovákov menej ako osemdesiat percent (!), slovenčina má smolu. Aj keď za ňu mrelí naši predkovia, aj keď je cennejšia ako zlato a drahé kamene...

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.

Dom Matice slovenskej v Šuranoch činnosťou inšpiruje širšie okolie Ceny Hrádockej Venuše v Bánove

Text a foto: Helena RUSNÁKOVÁ

Informácie o aktivitách šurianskeho Domu Matice slovenskej sa na stránkach matičného týždenníka objavili neraz a jeho vedenie prichádza stále s novými podnetmi a podujatiami, ktoré stoja za zmienku. Presvedčili sme sa o tom prednedávnom v obci Bánov, kde sa udeľovali Ceny Hrádockej Venuše.

Aktivity D MS v Šuranoch zdobia aj tradičné folkloristické pásmo KUKURÍČŇAK.

„Ceny sme udelili kolektívom, ktoré pracujú na tom, aby ako zasiat zrníčka lásky vyrástli v klásky, ktoré budú plné nových a nových zrníčok. Tak bude všade okolo nás vyrastať dobro, prajnosť, pokoj, svornosť a celá naša krajina bude ako jedna lúbiaca sa rodina,“ povedala o bánovskom podujatí riaditeľka D MS v Šuranoch Miroslava Kozárová a dodala: „Nápady a scenáre vychádzajú spod našej strechy

a nadväzujú na štvorročnú prácu na Kukuríčňaku, ktorý sa v piatom a šiestom ročníku spojil s deťmi a mestom Šurany. Vďaka Matici slovenskej a šúpoľovému Najrušňom a Najholubici sa rozbehli tieto kukuričné sviatky do celého Slovenska. Vo svojom desiatom ročníku vykládali spomínané zrníčka v rozprávkovom, ľudovom svete Slovenska, ktorý stelesňuje aj naša Magna Mater, matka všetkých Slovákov

– Hrádocká Venuša. Dominantný motív na niekdajšej slovenskej dvojkorune nás spája cez peniaze, ale cez sviatky kukurice a jej zrníčka sa prostredníctvom hry dostaneme k spájaniu tvorivých ľudí kultúry a športu.“

Nuž, aké boli tie „zrníčka“ v Bánove? Aerobik Fanatik, ktorý vďaka Martinovi a Miške Muchovcom prináša už zlaté zrníčka úspechov aj na medzinárodnej úrovni. Členovia dychových hudieb – Rosička a z nej mladými hudobníkmi čerpajúca Bánovčanka..

„Vďaka zasadeným zrníčkam – notičkám, cez kapelníka štyroch kapiel Jozefa Kozára máme v dedine tie najväčšie hudobné klásky plné lásky na Slovensku. Ani jedna dedina totiž nemá toľkých dychovkárov,“ pýšila sa M. Kozárová. Pravdaže, nechýbali mladí bánovskí športovci, ktorí pod vedením skúsených vedúcich a trénerov aj pri dobrej spolupráci s rodičmi dosahujú krásne výsledky. Určite si aspoň raz do roka zaslúžia aj takúto pochvalu – priamo od Magna Mater Slovákov.

Silní muži Oravy sťažili vo vzpierani o Štít Bobrova Prišli olympionici aj reprezentanti

Text a foto: Jozef ISTEBNÍČAN

Oravský región je do análov Matice slovenskej zapísaný nielen mnohými národnými dejateľmi, osobnosťami, všestranne nadanými mužmi a ženami, čo tvorili našu históriu i kultúru, ale aj skvelými športovcami, ktorí povedomie o našej vlasti šírili ďaleko za hranicami. Orava vyniká aj silnými mužmi, vzpieračmi, ktorí našu domovinu reprezentovali aj na olympijských hrách, na svetových i európskych šampionátoch a iných vrcholných podujatiach.

Mnohých z nich vďaka Ondrejovi Kuželovi staršiemu a jeho organizátorským schopnostiam možno vidieť na tradičných pretekoch silných mužov o Štít Bobrova. V tejto oravskej obci nedávno navyše oslávili štyridsiate výročie založenia vzpieračského športu, a tak pri tejto nie každodennej udalosti pre nevelkú obec pozvali do Bobrova zakladateľov podujatia, trénerov, športovcov aj ostatných priaznivcov vzpierania, aby tých najzaslúžilejších odmenili pamätnými listami aj úprimným poďakovaním.

Oravské vzpieranie malo a stále má dobrý chýr, za ktorým stojí celá plejáda bývalých športovcov i súčasných pretekárov pochádzajúcich z Bobrova, ale aj Dolného Kubína. Spomeňme Miloša Čiernika, účastníka Olympijských hier v Soule v roku 1988, Mariana Čiernika, juniorského majstra sveta, Ondreja Kutlíka, ktorý reprezentoval SR na LOH v Pekingu 2008, Lukáša

Títo silní muži písali bohatú kroniku vzpierania a jeho úspechov v oravskej obci Bobrov.

Kožienu, ktorý po majstrovstvách sveta vo vzpierani sťažil aj v jazde na boboch na ZOH v Soči v roku 2014, Ondreja Kružela ml., účastníka LOH v Riu de Janeiro v roku 2016 alebo Dolnokubínčana Miroslava Janička, olympijského reprezentanta z Pekingu 2008.

Slovensko je krajina, ktorá má svoje miesto aj vo svetovom športo-

vom diani. Som rád, že sa nezabúda na tých, ktorí sa o to zaslúžili. Vďačný som za pozvanie do Bobrova, kde som si ako predseda MO MS opäť uvedomil, že vysúťaženu aj vydobytú pozíciu netreba len prezentovať, ale treba robiť všetko pre to, aby sme ju aj v činnosti MS pomáhali udržať a povýšiť. Za takúto zaslúžnú činnosť patrí vďaka aj silným mužom z Oravy.

AKO NA TO?

Množiaci sa telefonáty a dopyty záujemcov o matičný týždenník chceme uspokojiť uverejnením týchto údajov o možnostiach objednania a predplatnom SNN. Slovenské národné noviny
Ročné predplatné: 26,- €
Polročné predplatné: 13,- €
Štvrťročné predplatné: 6,50 €
objednávajú telefonicky:
043 / 3812 838, 0918 / 904 925,
emailom: snnredakcia@matica.sk
cez formulár: www.snn.sk/index.php/predplatne
poštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN číslo 4 sme sa pýtali na politika HZDS, ktorý umrel vlani na jeseň. Správna odpoveď mala znieť: Augustín Marián Húska. Zo správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Gabriel Kysel, Ružomberok; Jolana Moravcová, Turčianske Teplice; Milan Oravský, Lučenec.

V Nemecku došlo nedávno k zmene na čele štátu.
• Kto je súčasným dvanástym prezidentom Nemecka?
Odpovede čakáme do 10. marca t.r. na známej adrese.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

26. februára

– tristošesťdesiat rokov, čo jägerský katolícky biskup Benedikt Kišdy založil v Košiciach univerzitu Studium generale (1657)

– stodesať rokov od narodenia kresťanského filozofa Ladislava Hanusa (1907 – 1994), profesora morálky v kňazskom seminári v Spišskej Kapitule, ktorý bol v minulom režime niekoľko rokov väznený a jeho práce mohli vyjsť knižne až po roku 1990

– jeden z najznámejších futbalistov Spartaka Trnava, slovenskej i česko-slovenskej reprezentácie, neskôr aj tréner Jozef Adamec má sedemdesiatpäť rokov

– futbalový reprezentant Juraj Kucka oslavuje tridsiatku

27. februára

– pred dvesto piatimi rokmi sa narodil veľký štúrovský básnik Samo Chalupka (1812 – 1883), jeho epos Mor ho! sa stal mottom odporu proti útlaku a názov dokonca pozdravom počas SNP

– stopäťnásť rokov od narodenia klasika moderny slovenského maliarstva národného umelca Ludovíta Fullu (1902 – 1980)

28. februára

– pred sedemsto päťnástimi rokmi daroval uhorský kráľ Ladislav V. za podporu pri svojom zvolení slovenskému veľmožovi Matúšovi Čákovi nitriansku, komárňanskú a trenčiansku stolicu s hodnosťou župana (1302); Matúš Čák sa tak stal jedným z najbohatších a najmocnejších pánov v Uhorsku a po svojich výbojoch aj nekorunovaným pánom Váhu a Tatier i ďalších území, ktoré si podmanil, vráťane časti Moravy

– pred deväťdesiatimi rokmi (1927) zrušila pražská vláda ministerstvo pre správu Slovenska v Bratislave; Slovensko tým stratilo poslednú stopu aspoň obmedzenej samostatnosti

– dvadsaťpäť rokov, čo vladka Milan Chatur bol v košickej katedrále vysvätený za eparchu gréckokatolíckej cirkvi (1992)

1. marca

– päťstoštyridsaťpäť rokov, čo pápež Sixtus IV. v roku 1472 dal Česko pod jednu korunu s Uhorskom a vyhlásil nášho panovníka Mateja Korvína za českého kráľa

– dvestoročnica českého sochára Antona Brandla (1817 – 1893), ktorý pôsobil aj na Slovensku; v Bratislave sa zachovala jeho socha Diany na nádvorí Primaciálneho paláca, pôvodne stála na Hodžovom námestí nad fontánou, potom pred kinom Mladost' na Hviezdoslavovom námestí

– pred šesťdesiatimi piatimi rokmi (1952) prijal predsedníctvo ÚV KSS uznesenie, že rozličné zábavné akcie, estrády, filmové premiéry a podobne sa majú konať v nedeľu dopoludnia; bola to súčasť snahy režimu odviesť ľudí, najmä mládež, od návštevy kostola

– populárny komik Ivan Krivosudský, dlhoročný člen bratislavskej Novej scény, by mal deväťdesiat rokov (1927 – 2010)

2. marca

– už päťnásť rokov vysiela TV JOJ

– slovenský futbalový reprezentačný brankár a tréner Alexander Vencel oslavuje abrahámoviny

(jč)